

USHTRIA

Viti i 77-të i botimit Nr. 17 (827872)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 26 prill 2024

73-vjetori i Forcave Ajrore të Shqipërisë, Peleshi: Investimet e fundit, dëshmi e angazhimit për të garantuar sigurinë kombëtare

» faqe 3

Kursi i Lartë për Sigurinë dhe Mbrojtjen vizitoi Presidencën e Republikës së Shqipërisë

Në kuadër të programit akademik, Kursi i Lartë për Sigurinë dhe Mbrojtjen KLSM-14, realizoi një vizitë në Presidencën e Republikës së Shqipërisë, ku u prit nga Presidenti i Republikës SH.T. z. Bajram Begaj. Gjatë këtij takimi ishte i pranishëm shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Forcave tona të Armatosura, gjeneralmajor Arben Kingji dhe komandanti i Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë, gjeneral brigade Ylli Pulaj.

Stafi drejtues dhe pjesëmarrësit e KLSM-14 u pritën nga Kabineti i Presidentit dhe pas urimit të mirëseardhjes ata u njohën nga Këshilltarët e Kreut të Shtetit me rolin dhe funksionet e Presidentit në një Republikë Parlamentare, si edhe në politikën e jashtme dhe atë të Sigurisë dhe Mbrojtjes.

Presidenti i Republikës së Shqipërisë SH.T. z. Bajram Begaj, vlerësoi Kursin e Lartë për Sigurinë

dhe Mbrojtjen si një nga kurset më të mira në piramidën e arsimit ushtarak të Forcave të Armatosura, duke theksuar se Shqipëria beson dhe ka treguar në angazhimet e saj ndërkombëtare se multilateralizmi është mekanizmi i duhur që ofron zgjidhje të pranueshme në përballje me sfidat e përbashkëta të vendeve tona në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes.

Kryetari i Shtetit përcolli vizionin e tij për Shqipërinë e së ardhmes në përgjigje të interesit të pjesëmarrësve të këtij kursi. Ai u shpreh se e sheh Shqipërinë të vendosur drejt realizimit të objektivave dhe ëndrrës shqiptare të kamotshme Euroatlantike. Takimi vijoi me pyetje dhe diskutime mbi situatën aktuale të sigurisë në rajon dhe më gjerë, dhe u mbyll me fotografi të përbashkët.

Kursantët e kursit të Komandës dhe Shtabit të Përgjithshëm vizitojnë njësitë e Forcës së Sigurisë së Kosovës

Në zbatim të programit mësimor 2023-2024 (moduli i Historisë Ushtarake), kursantët e kursit të Komandës dhe Shtabit të Përgjithshëm të koordinuar nga stafi akademik, nën drejtimin e gjeneral brigade Ylli Pulaj, zhvilluan vizitë studimore në njësitë e Forcës së Sigurisë së Kosovës, FSK.

Fillimisht, me anë të prezantimeve nga Deputeti z. Hysen Berisha, pjesëmarrës në betejën e Koshares, kursantët mësuam më shumë mbi të dhënat e kësaj beteje zhvilluar në prill të vitit 1999, më pas vizituan Komandën e Forcave Tokësore (KFT), ku u pritën nga shefi i Shtabit të KFT-së, kolonel Valdet Berisha, i cili i njohu pjesëmarrësit me detyrat, punën dhe angazhimet e Forcave Tokësore.

Gjeneral brigade Ylli Pulaj, u prit në një takim zyrtar nga komandanti i Forcës së Sigurisë së Kosovës, gjenerallejtnant Bashkim Jashari. Pas fjalës së mirëseardhjes, gjenerallejtnant Jashari e falënderoi gjeneralin Pulaj për bashkëpunimin shumë të mirë të realizuar ndërmjet Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë, në edukimin dhe trajnimin e oficerëve nga grada "kapiten" deri në "kolonel".

Me vlerësime të larta për punën e përbashkët gjenerallejtnant Jashari, vuri theksin në vijimin e pjesëmarrjes në këto kurse të personelit oficer të

kursit të Komandës dhe Shtabit të Përgjithshëm, ishte dhe ndalesa në Komandën e Doktrinës dhe Stërvitjes të Forcës së Sigurisë së Kosovës, në Ferizaj.

Gjeneral brigade Ylli Pulaj dhe grupi mësimor u pritën nga komandanti i KDS-së, gjeneral brigade Jeton Dreshaj, i cili me stafin e tij bashkëbisedoi me pjesëmarrësit mbi rolin e lidershit ushtarak në përballje me sfidat e sigurisë globale dhe rajonale, duke theksuar rëndësinë e bashkëpunimit të ngushtë në trajnime, kurse dhe stërvitje të përbashkëta për të rritur ndërveprueshmërinë dhe operabilitetin e personelit ushtarak.

Gjatë programit treditor kursantët e KKSHP-së, panë nga afër ambientet e punës së Shtabit të Forcës së Sigurisë së Kosovës, Komandës së Forcave Tokësore, Komandës së Doktrinës dhe Stërvitjes, ku me anë të prezantimeve u njohën më strukturën, organizimin, detyrat dhe angazhimet aktuale të këtyre njësive si dhe realizuan vizita në Memorialin "Adem Jashari" në Prekaz dhe në Muzeun e "Lidhjes Shqiptare të Prizrenit", në Prizren.

FSK-së, si dhe me shkëmbime lektorësh për një zhvillim sa më të lartë profesional dhe akademik të personelit ushtarak.

Gjeneral Pulaj gjatë fjalës së tij e falënderoi për pritjen e organizuar komandantin e Forcës së Sigurisë së Kosovës, gjenerallejtnant Jasharin dhe shprehu gatishmërinë për vijimin e bashkëpunimeve në të ardhmen ndërmjet institucioneve, në rritjen e numrit të personelit në kurset institucionale që zhvillohen pranë Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë si dhe në shkëmbime lektorësh në kualifikime të ndryshme në fushën e edukimit dhe trajnimit.

Pjesë e programit akademik për kursantët e

73-vjetori i Forcave Ajrore të Shqipërisë, Peleshi: Investimet e fundit, dëshmi e angazhimit për të garantuar sigurinë kombëtare

Forcat Ajrore Shqiptare u krijuan zyrtarisht, më 24 prill 1951. Avionët e parë ishin avionë sovjetikë të prodhuar mbas Luftës së Dytë Botërore, “Yak-18” dhe fillimisht u dislokuan në Laprakë në periferi të kryeqytetit të Shqipërisë, Tiranë. Përgjatë 73 viteve të rrugëtimit të saj kjo forcë ka pësuar transformime të mëdha. Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi në ceremoninë e organizuar me këtë rast shprehu mirënjohje dhe respekt për të gjithë ata që e krijuan dhe e ngritën lart këtë forcë dhe ata që vazhdojnë kontributin në ruajtjen e sovranitetit të vendit tonë.

Gjithashtu në fjalën e tij ministri theksoi se riaktivizimi i Bazës Ajrore Taktike të NATO-s në Kuçovë, ardhja e dy helikopterëve “Black Hawk”, si dhe pajisja me dronët luftarakë “Bayraktar”, janë investime historike për Forcat e Armatosura dhe hapa të rëndësishëm për modernizimin e Forcës Ajrore.

“Këto zhvillime, jo vetëm që rrisin aftësitë e mbrojtjes së Shqipërisë, por shërbejnë edhe si dëshmi e angazhimit të vendit tonë për të garantuar sigurinë kombëtare dhe për të përmbushur standardet më të larta të mbrojtjes”, - vlerësoi ministri Peleshi. Lavdi dëshmorëve!

Në ambientet e Qendrës së Arsimit Profesional të Nënoficerëve (QAPN) u zhvillua ceremonia e përfundimit të kursit të 57-të të Avancuar të Nënoficerit

Dy studentë të Akademisë së Forcave të Armatosura morën pjesë në aktivitetin “Java ndërkombëtare e Kadetëve”, që u zhvillua në Kosovë. Në këtë aktivitet, përveç studentëve nga Shqipëria, morën pjesë edhe studentë nga Kosova, Maqedonia e Veriut, Turqia, Kanadaja dhe SHBA-të. Pjesëmarrësit në këtë aktivitet shkëmbyen eksperiencat me njëri-tjetrin.

U zhvillua në Northwood, Mbretëria e Bashkuar, Konferenca e Komandantëve Detarë të NATO-s

Në Komandën Detare të NATO-s (MARCOM), u zhvillua Konferenca e Komandantëve Operacionalë Detarë të Aleancës (MOCC), në të cilën Forca Detare u përfaqësua me komandantin e Forcës Detare/Rojës Bregdetare kundëradmiral Adnand Agastra.

MOCC është një angazhim vjetor i MARCOM me komandantët e flotave aleate dhe partnere që ofron një mundësi për të diskutuar gjendjen e NATO-s, detare në epokën e DDA (Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area) dhe këtë vit u diskutua lidhur me “Rritjen e Kapaciteteve dhe Gatishmërisë Detare në një mjedis me shumë kërcënime në domene të ndryshme”.

Gjatë ditëve të konferencës kundëradmiral Agastra pati një takim të veçantë me komandantin e MARCOM vice-admiral Mike Utley dhe komandantin e Joint Support and Enabling Command (JSEC) gjenerallejtënant Alexander Sollfrank, me të cilët zhvilloi diskutime në lidhje me çështjet e modernizimit të Forcës Detare, si dhe mori vlerësimet më të larta për angazhimin e FD/RB në misionet e NATO-s.

Komandanti MARCOM, vice-admiral Mike Utley, në fjalën e tij gjatë konferencës theksoi se: “Situata e sigurisë sot ka arritur në një pikë kritike, ku të gjitha vendet duhet të rrisin kapacitetet për mbrojtjen kolektive të Aleancës, pasi çdo aleat i sjell NATO-s aftësi kritike luftarake dhe ekspertizë unike”.

Përfundon operacioni për shkatërrimin e masivit shkëmbor në fshatin Neviçisht, Bashkia Korçë

Specialistët e Kompanisë së Punimeve Xheniere, në Batalionin e Xhenios, për një periudhë më shumë se dy javore, kanë punuar për shkatërrimin e masivit shkëmbor në fshatin Neviçisht, njësi administrative Bulgarec, bashkia Korçë.

Katër shkëmbinj të madhësive të konsiderueshme, për një kohë të gjatë kanë rrezikuar jetën e banorëve.

Specialistët xhenierë eliminuan rrezikun, duke bërë shkatërrimin e kontrolluar të shkëmbinjve. Për realizimin e detyrës u përdorën lëndë plasëse si dhe thyerje mekanike me krah.

Një tjetër urë “Bailey” e përfunduar nga specialistët xhenierë, në fshatin Grabovë, bashkia Gramsh

Specialistët xhenierë të Kompanisë së Urave në Batalionin e Xhenios, Komanda Mbështetëse, janë angazhuar për ndërtimin e urës me gjatësi 18 metra, me seksion 2/1 dhe me peshëmbajtje deri në 40 ton, në përroin e Çumës, njësi administrative Lenie, bashkia Gramsh.

Duke qenë një zonë me histori dhe kulturë të lashtë si dhe atraksione të shumta turistike, kjo urë do t'i shërbejë jo vetëm 350 banorëve të fshatit Grabovë, por njëkohësisht do të shërbejë për tërheqjen e shumë turistëve vendas dhe të huaj.

Mirënjohje për specialistët xhenierë të cilët, pavarësisht kushteve të vështira atmosferike dhe reshjeve të borës, nuk e ndalën kontributin e tyre në ndihmë të komunitetit.

Stërvitje e përbashkët “eVA 24/01” me trupat ushtarake të Regjimentit të Këmbëorisë së Jugut dhe ato të Malit të Zi

Prej 5 ditësh në rajonet stërvitore të Zall-Herrit dhe Bizës, trupat e Regjimentit të Këmbëorisë së Jugut (RKJ) të Forcës Tokësore po stërviten së bashku me efektivë të Forcave të Armatosura të Malit të Zi.

Kjo stërvitje e përbashkët zhvillohet në kuadër të stërvitjes paradisllokuese e koduar “eVA 24/01” (enhanced Vigilance Activity), që konsiston në rritjen e aftësive profesionale të efektiveve në fushën e luftimit si dhe koordinimin sa më të mirë të veprimeve luftarake në kryerjen e detyrave në përbërje të Grup-Batalionit të NATO-s, në kufirin lindor të saj.

Pas përfundimit të stërvitjes kompaktësuese “Luftim në qendër të banuar”, efektivat realizuan qitje me armët e këmbëorisë në situata të vështira moti e terreni.

Kjo stërvitje paradisllokuese e trupave që përgatiten për mision në kuadër të NATO-s, bën të mundur aftësimin e efektiveve të dy forcave të armatosura në realizimin e detyrave luftarake të përbashkëta në situata dhe terren të përafërt me vendin ku do të kryejnë misionin.

Xheladin Çelmeta, ish-kryeredaktori i gazetës "Ushtria", biri që Peza e lindi për pushkë dhe penë

KAPITEN (P) VERI TALUSHLLARI

Sikur ta kisha afër do t'i thosha: Din, ke shkruar kaq shumë për të tjerët. Lere penën, sot do të shkruajmë ne për ty. Se vërtet ky portret është punuar nga shumë vetë. Ishin të shumtë shokët e miqtë e Xheladinit që iu përgjigjën idesë sime dhe pa ngurruar më shkruan me fjalë aq të ngrohta e me aq dashuri, respekt e mirënjohje, sa kam frikë se fjalët e mia do të tingëllojnë të varfra e miqtë tanë të përbashkët do të zhgënjehen.

Jemi shokë të vjetër bashkë. Ishim djem 15-vjeçarë atë shtator të largët të vitit 1971, kur të dy veshëm uniformën e bukur të skënderbegasit. Dhe për më se 50 vjet mbetëm shokë e miq. Jemi edhe sot. Në vitet e shkollës së mesme the të lartë kemi qenë në të njëjtën klasë. Provimet, stërvitjet, brezaret në Ksamil, hekurudha në Kukës, stazhi në Fierzë, punimet fortifikuese në Bardhok të Kukësit dhe Steblevë të Dibrës, marshimet...o sa shumë kujtime! O ç' nostalgji! Pasi u diplomuam në vitin 1980 në degën e Artilerisë Kundërajrore, sigurisht u ndamë, por kjo nuk na pengoi të takoheshim hera-herës dhe t'i shkruanim njëri-tjetrit kur kishim diçka për të thënë. Por gjithnjë kishim të reja, se jeta e të rinjve është dinamike, prandaj letrat ndiqnin njëra-tjetrën.

E në to, ishte po ai Xheladin që unë dhe të tjerët njohim: i qetë, i thjeshtë, punëtor i palodhur, lexues i etshëm, admirues i së bukurës në jetë, në prozë, poezi dhe arte, shprehës i saj në krijimet e tij, shpeshherë me një nivel të admirueshëm letrar e artistik, por çuditërisht modest, shumë modest! "Kish një të metë thotë", Thanasi Tane, me të cilin punoi për një kohë të gjatë në gazetën USHTRIA pas vitit 1997, megjithëse njiheshin vite e vite më parë, kur nga bateria ku shërbente në vitet '80, në Arapaj mbi Durrës, i dërgonte Thanasi artikujt, siç thotë ai, të saktë, të përmbledhur, shkruar në fletë fletoreje të vizuar anash, me një kaligrafi të bukur, si letra dashurie, në redaksinë e Gazetës. (atëherë quhej LUFTËTARI), ulte veten dhe mburrte të tjerët. I thashë një ditë: "Ore Xhelë, pse sillësh si i nënshtruar? A e di që je më i miri?!" Dhe ai mu përgjigj: "Mos ma vër re o shef, ashtu e kam tipin unë". Dhe thoshte një të vërtetë. Dhe të njëjtat fjalë, të njëjtat përshtypje më shkruan edhe Agustin Gjinaj, nga Belgjika, edhe Muharrem Dardha nga Tirana. Edhe në Shkollën "Skënderbej", Xheladini shkruante hartimet më të bukura, por kurrë nuk u mburr, madje shprehte admirim për punët e të tjerëve. Mrekullohej edhe për një fjalë, një frazë, një paragraf nga hartimet e shokëve. "Shih më jahu sa bukur e ka thënë!". Dhe këtë e thoshte me sinqeritetin më të madh! Vazhdon Thanasi: "Xhela i mirë që kish 'mik të fortë' modestinë dhe shpirtin e punëtorit të palodhur, mbeti gjithnjë një ndër personazhet më pozitivë, më aktivë të Gazetës. Ai ishte më i palodhuri, më kokuluri, më profesionali, i vetmi që dinte si ta kërkonte dhe si ta shkruante lajmin". E mua më vjen ndërmend ai episodi që ai e ka përshtuar aq bukur, kur, gjatë Luftës për çlirimin e Kosovës, bashkë me një grup gazetarësh të mediave shqiptare the të huaja u gjend në rrezen e zjarrit të artilerisë serbe, moment që edhe mund t'i kishte kushtuar jetën. Ja pra, kështu e kërkonte lajmin!

Vullnetin për punë dhe talentin i tregoi që në vitet e para të shkollës 8-vjeçare, aty, në Pezën e bukur e të lavdishme. Ai ishte

lindur në një familje të njohur për traditat më të mira atdhetare, me paraardhës punëtorë e luftëtarë, njerëz të thjeshtë e të ndershëm. Pa folur për vitet e hershme, rreth 1900-s, ku Xheladini në biseda dhe shkrime të ndryshme tregon për gjyshin e tij që i trashëgon emrin si një luftëtar aktiv në luftën për pavarësi dhe kur mori formë shteti shqiptar, Çelmetat u lidhën që në krye të herës me luftën që filloi Babë Myslimi kundër fashistëve pushtues të Shqipërisë. E kam treguar në një shkrim për Pezën dhe pezakët atë befasinë që më bëri babai i Xheladinit, Sulejmani, kur vajta për herë të parë te shtëpia e tyre, atje, te kodra e Çelmetajve: "Or çun, aty ku je ul ti, është ul edhe Qemal Stafa, edhe Vasil Shanto!". Dhe Sula nuk ishte thjesht mikpritës i partizanëve. Ai vetë ishte një nga partizanët e parë të çetës së Pezës, bashkë me vëllezër, kushërinj e kushërirra. Ja pra, në një familje të tillë u lind the u rrit Xheladin Çelmeta. Kështu që veshja e uniformës së skënderbegasit kishte një themel. Merita e Xheladinit është se ai e mbajti të veshur me nder e dinjitet atë uniformë. Tregon Sherbet Zgura, oficeri pezak: "E kam admiruar që në shkollën fillore. Xhela ishte dy vjet para meje, por poezitë e tij që mësuese Marie Prifti i vinte në tabelën letrare, i kopjoja dhe i mësoja përmendësh kur shkoja të ruaja bagëtitë. E nëse vendosa të shkoj në shkollën "Skënderbej", ishte shembulli i Xhelës

që më shtyu. Lidhjet me Xhelën i kam mbajtur gjithnjë. Ishte dhe është nga ata shokë që nuk të jep arsye të largohesh. Vajta në Gazetë, librat që shkroi, dhe sidomos libri me kujtimet e Gani Pezës për Babë Myslimin, e ngritën shumë lart figurën e tij, jo vetëm për mua, por për gjithë krahinën e Pezës", - thotë ai.

Xheladini erdhi në Gazetë në fillim të viteve '90 dhe u bë Kryeredaktor diku aty nga viti 1996, siç e dimë, një periudhë transformimesh të mëdha e vështirësish edhe më të mëdha. Nuk jam i sigurt nëse ai e propozoi emrin që ka sot gazeta "Ushtria", gjë që besoj se po, por e di që nga ai e kam dëgjuar së pari këtë emër. Por më e rëndësishmja është që ai ia doli, edhe pse mjedisi nuk ishte shumë miqësor e aq më tepër ishte dyshues e gërricës ndaj tij. Iu desh të punonte me një grup eprorësh e vartësish që nuk kishin të ngjashme (me ndonjë përjashtim) as karakterin, as aftësitë profesionale dhe as synimet e idhujve dhe miqve të tij të hershëm në shtypin ushtarak, si Demokrat Anastasi, Filip Rrumbullaku, Ilirjana Sulkuqi, Apostol Duka, Sadik Murra, Mina Qirici etj. Megjithatë ai diti të gjejë gjuhën falë përkushtimit profesional dhe qetësisë e ndershmërisë në marrëdhëniet me njerëzit. Madje edhe në komentet dhe intervistat me njerëz të politikës, përfshi edhe ministrin e Mbrojtjes z. Safet Zhulali, ai iu shmang politikës e politizimit, duke trajtuar ato probleme që shqetësonin realisht ushtrinë dhe ushtarakët. Një mision i vështirë në ato kohëra, por ai ia doli. Edhe në shkrimet me subjekt ushtarakët e liruar dhe problemet e mbrojtjes që Çelmeta trajtoi e trajton në organet e tjera të shtypit e mediave, asnjëherë nuk bëri e nuk bën politikë. Ai i bie problemit në kokë, nuk i stërholon

idetë dhe fjalitë, nuk e lodh lexuesin me pyetje e dyshime.

Pasi u largua nga "Ushtria", Xheladini po me atë pasion e përkushtim punoi e punon për një varg gazetash, si "Pavdekësia", "Kushtrim brezash", "Sot", "Telegraf" etj., dhe sidomos për dashurinë e tij të veçantë, gazetën "Peza". Padyshim një gazetë që spikat në numrin e madh të gazetave shqiptare për cilësinë e shkrimeve dhe paraqitjen estetike. Ka qenë një festë e veçantë për të dhe i gëzohej si fëmijë, kur gjeti mundësinë që gazetën "Peza" ta nxirrte me ngjyra dhe me letër cilësore.

E sa për Xheladinin familjar, ç' mund të themi veç fjalët më të zgjedhura për një bashkëshort, baba e gjysh të përkushtuar e të lumtur. Kur flasim këto vitet e fundit, biseda për Marinin e më pas për mbeskën dhe nipçen të sapoardhur, janë pjesa më e këndshme, më gëzimsjellëse. Sigurisht, kujtojmë peripecitë që ka vuar për strehimin, atë moment emocionesh, ankthi e pritjeje të bashkëshortes, Adiles, gati njëzet vjet më parë, kur ajo ishte me mision në Afganistan, e plot të tjera e të tilla ngjarje që mbushin jetën e njeriut e që bëjnë atë vargan kujtimesh që janë zahireja e shpirtit njerëzor. E sidomos të shpirtit të një njeriu me botë të pasur, me interesa të gjera, me pasion për dijen dhe shprehjen e saj, si ajo e nënkolonel (P) Xheladin Çelmetës, që duket se vërtet Peza që lindi shumë bij për pushkë e punë, atij i dha edhe një mision më tepër: penën. Penën për të shkruar jo vetëm historinë e saj, por edhe të pasqyrore jetën e vendit, posaçërisht të Ushtrisë Shqiptare. Mision që ky pezak fjalëpakë e shkrime shumë, e realizoi me nder e dinjitet.

Gjurmë në kaltërsi, 73 vite histori

Përpjekjet e para për t'i futur aeroplanët e parë në shërbim të ushtrisë nisin aty nga fillimi i viteve 1920. Por, me gjithë dëshirat dhe përpjekjet e disa prej drejtuesve të lartë ushtarakë të asaj kohe, mundësitë ishin të pakta për "pamundësi financiare dhe buxhetore".

Vetëm pas çlirimit të vendit, më 24 prill 1951, u krijuan Forcat Ajrore të ushtrisë shqiptare, që ne sot i njohim si pasojë e faktorëve historikë dhe politikë, që mundësuan krijimin e Aviacionit Ushtarak.

Pozita e favorshme gjeostrategjike e Shqipërisë në krahun juglindor të Evropës favorizonte synimet e Bllokut Lindor e sidomos të ish-Bashkimit Sovjetik, për daljen e tij në ujërat e Adriatikut dhe Mesdheut Qendror, për krijimin e bazave aerodetare. Për këtë, sovjetikët morën përsipër të gjitha angazhimet për ta futur Shqipërinë në Traktatin e Varshavës. Ana morale-politike konsistonte në instalimin e vlerave komuniste pro lindore në Shqipëri dhe inkuadrimit e saj në të ashtuquajturën bashkësi të shteteve të demokracive popullore të Evropës Lindore.

Po kaq të rëndësishme ishin roli dhe aftësia e udhëheqjes politike e ushtarake të shtetit shqiptar, i cili i shfrytëzoi këto konjunktura politike e ushtarake për forcimin e mbrojtjes së Shqipërisë. Pas kësaj u krijuan kushtet që ushtria jonë të riarmatosej me shpejtësi, duke u pajisur me teknikën luftarake moderne të kohës dhe formimin e Aviacionit e të Ushtrisë Shqiptare.

Aviacioni ynë u formua në rrethana tepër të veçanta, pothuajse në një vend të zbrazët, pa një infrastrukturë të përgatitur, pa tradita dhe pa eksperiencën e nevojshme në këtë fushë. Ne kishim një varg mungesash në fushën e shfrytëzimit të teknikës, sidomos për pjesë këmbimi e materiale konsumi, mungonte baza e nevojshme e riparimit fushor të teknikës, ndërsa prapavija e aviacionit mungonte pothuajse krejtësisht.

Në vitet 1945-1955 Shqipëria ishte shndërruar në një arenë të mbikalimeve të shumta e të pakontrollueshme të aeroplanëve të huaj ushtarakë dhe civilë, ndaj kërkoheshin masa urgjente dhe efektive për mbrojtjen e dimensionit të tretë, atij të hapësirës ajrore, e cila paraqitej më e dobët e tepër delikate, krahas mbrojtjes së kufijve tokësorë e detarë.

kryesore operative dhe për barazimin e vlerave tona me FUA-të e vendeve të Bllokut Lindor.

Në saje të një përgatitjeje ajrore intensive dhe të organizuar mirë, pilotët tanë kishin nivele të krahasueshme me aviatorët e vendeve të tjera. Këtë e dëshmojnë sukseset në drejtim të

Kështu, u çel në Shqipëri era e aeroplanëve superzanorë. Aviatorët e gjeneratës së dytë treguan aftësi të lavdërueshme profesionale si në përvetësimin e këtyre aeroplanëve, ashtu edhe në qitjet luftarake me raketa ajër-ajër, duke zënë vendin e dytë ndërmjet vendeve të Aleancës Lindore. Ata u bënë mjeshtrë të përvetësimit të teknikës supersonike, zotëruan dhe aeroplanët më modernë MIG-21, duke u bërë komandantë të zotë dhe instruktorë në përvetësimin e kësaj teknike edhe për kuadrot pasardhës të aviacionit.

Një respekt i veçantë i takon efektivit të Regjimentit të Helikopterëve dhe Skuadriljes së Transportit. Ata meritojnë vlerësimin më të lartë për shërbimet që i kanë sjellë ushtrisë dhe popullatës civile. Në këto reparte janë përgatitur me qindra parashutistë të njëjësive tona operative. Por ato dhanë një kontribut të madh edhe në elektrifikimin e plotë të vendit, spërkatjen e mijëra hektarëve tokë bujqësore, apo kryen akte të guximshme në raste përmbytjesh e fatkeqësish natyrore.

Jetëshkrimi i aviacionit tonë luftarak është historia e çdo ushtaraku, piloti, tekniku e specialisti. Mirënjohje për përpjekjet e panumërta dhe përkushtimin e tyre maksimal, si dhe për sakrificat me sublime që kanë dhënë ata për mbijetesën e aviacionit.

Mbështetur mbi këtë efektiv të pas viteve 1961, Komanda e Përgjithshme e Ushtrisë u dha rrugëzgjdhje shumë problemeve të mprehta që lindën e pasuan pas prishjes së marrëdhënieve të vendit dhe të ushtrisë sonë me Traktatin e Varshavës. Aviacionit tonë iu ndërpreu të gjitha furnizimet me karburant, për pjesë këmbimi e materiale konsumi, municione, remontin teknik etj. U ndërpreu edhe përgatitja dhe shkollimi i kuadrove fluturuese dhe inxhinierio-teknik, si edhe një sërë projektesh të filluara. Ndryshimi i kahut të politikës shqiptare dhe orientimi i saj drejt Republikës Popullore të Kinës ishte zgjidhja e kohës.

Sot ne kemi të drejtën legjitime që të krenohemi me këtë institucion të rëndësishëm të aviacionit luftarak, nga dyert e të cilit, për dekada kanë dalë kuadro të kualifikuar, që mbajtën mbi supet e tyre gatishmërinë luftarake.

Në periudhën 1961-1978, në mënyrë graduale, u krijuan tre regjimente të aviacionit gjuajtës dhe gjuajtës-bombardues të strehuar në tunele, një regjiment helikopterësh MI-4, një skuadrilje autonome e transportit ushtarak AN-2, u kompletua shkolla e aviacionit me aeroplanë luftarako-mësimorë dhe me të gjitha mjetet e nevojshme mësimore didaktike dhe detashmenti i avionëve qeveritare IL-14.

U ndërtua uzina e riparimit kapital të aeroplanëve dhe helikopterëve, filloi prodhimi i pjesëve të këmbimit dhe më pas edhe riparimi kapital i motorëve të aviacionit. Në Republikën Popullore të Kinës u specializuan rreth 150 pilotë luftarake për drejtimin e aeroplanëve supersonikë MIG-19 dhe MIG-21. Dhjetëra pilotë të rënë në lulen e rinisë mbetën të përjetshëm si martirë të ajrit, si bij të paharruar të atdheut. Dhjetëra dhimbje njerëzore mbetën të pashlyera në zemrat tona. Të gjitha këto u bënë në emër të mbrojtjes së atdheut.

Veteranët e aviacionit, punuan, luftuan dhe sakrifkuan në rrethanat e një konfrontimi politiko-ushtarak të dy blloqeve kundërshtarë, në kushtet e një gare të shfrenuar të armatimeve, mes një ankthi të madh të luftës së ftohtë, nën një tension nervor

Në këtë kohë u shtrua për zgjidhje një problem me karakter strategjik, krijimi i forcave ushtarake kundërajrore, që do të përfshinin: Aviacionin Luftarak, Artilerinë e Mbrojtjes Kundërajrore dhe mjetet e zbulimit të hapësirës ajrore, të drejtuara nga një staf drejtues. Komanda e MKA-së së Shtetit, si lloj i veçantë i forcave të armatosura për mbrojtjen e sovranitetit të shtetit shqiptar.

Gjeneratës së parë të aviatorëve shqiptarë, në vitet 1954-1955, i takoi rasti historik që të hapin erën e aeroplanëve reaktivë në Shqipëri. Pas këtyre viteve filloi funksionimi normal i aviacionit sipas standardeve bashkëkohore dhe ingranimi i tij në hallkat e sistemit të mbrojtjes ajrore. Filloi një epokë e re e zhvillimit, nga më intensivët e përgatitjes luftarake, fillimisht për përvetësimin e aeroplanëve reaktivë, kompaktësimi brenda vetes dhe me trupat e MKA-së dhe më pas në kuadrin e Forcave të Armatosura në tërësi, me detyrën për mbulimin dhe sigurimin e veprimeve luftarake të Forcave Tokësore dhe Flotës Luftarake Detare, në drejtimet

mbrojtjes së hapësirës ajrore të vendit. Mjaft pilotë trima dhe figura të spikatura lanë emër në historinë e aviacionit: Kosta Dede nga Vunoi i Himarës, Anastas Ngjela, nga Sheperi i Zagorisë, Mahmut Hysa nga Maminasi i Durrësit, Më pas, pilotët Koco Biku dhe Gëzdar Veipi treguan një përgatitje luftarake të lartë, guxim e trimëri, pjekuri e gjakftohtësi, si dhe korrektësi në zbatimin e instruksioneve për rastet e shkeljeve të hapësirës ajrore nga dhunuesit e huaj.

Aviacioni ynë tregoi edhe përpara opinionit ndërkombëtar se Shqipëria ka zot shtëpie dhe askujt nuk i lejohet ta shkelë sovranitetin ajror të saj. Për veprimet e tyre të vendosura e të guximshme ata u dekoruan me 'Urdhrin e Lartë Luftarak të Trimërisë', ose merituan vlerësimin më të lartë të Komandës së Përgjithshme.

Në vitin 1959 aviacioni ynë u pajis me aeroplanë reaktive supersonikë interceptues, për kryerjen e detyrave luftarake në të gjitha kushtet meteorologjike dhe u armatos me raketa ajër-ajër.

të skajshëm dhe plot mobilizim të forcave materiale e shpirtërore të popullit, sidomos të efektivave të forcave të armatosura.

Pohojmë pa mëdyshje se 60 vitet e ekzistencës së aviacionit tonë janë një periudhë e lavdishme në historinë e zhvillimit të Forcave të Armatosura. Sot ne jetojmë në kushte e rrethana krenarësisht të ndryshme e të pakrahasueshme me të kaluarën. Shqipëria ka hequr dorë nga vetë-izolimi. Tani jemi inkuadruar në NATO dhe organizma të tjera evropiane. Ndërtimi i ushtrisë moderne e të pajisur me teknikë bashkëkohore, sidomos për një vend të vogël si Shqipëria, është pa dyshim një barrë e rëndë për ekonominë, por ajo është njëherazi domosdoshmëri për interesat e mbrojtjes së vendit.

Ndaj, për t'u afirmuar në kuadrin e NATO-s, duhet të bëhemi të barabartë me partnerët e tjerë të aleancës Euro-Atlantike, në përgatitjen teknike e luftarake, të thithim idetë më të mira të kolegëve perëndimorë, ta ngremë në ideal traditën tonë të aviacionit, duke bërë shndërrimin rrënjësor të Forcës Ajrore Shqiptare dhe të krijojmë elitën e re të aviacionit tonë në të gjitha fushat e kësaj arme, sa delikate aq edhe të rëndësishme për atdheun, e cila do t'i plotësonte fondet me shumën prej 10.000 frangash ari, aq sa kushtonte avioni.

Në një artikull të datës 10 mars 1921, në gazetën "Shqiptari", që botohej në Rumani, në faqen 3 thuhet: "Në një letër që na vjen nga Parisi, na lajmëron se atje po presin këto ditë të vijnë nga Shqipëria tre shqiptarë për të mësuar në skollë për aviatorë. Shprehim se të tjerë do të vijnë pas tyre për të mësuar në Paris".

Në prizmin organizativ shtetëror, që në nëntor të vitit 1929, në Shqipëri u dekretua "Ligji mbi organizimin e Fuqive Armate", ku ushtria emërtohej "Ushtria Kombëtare Shqiptare" dhe organi më i lartë drejtues i saj ishte Komanda e Mbrojtjes Kombëtare. Sipas këtij ligji, ushtria ndahej në tri lloje forcash: Tokësore, Detare dhe Ajrore. Megjithatë, Forcat Ajrore nuk arritën të jenë funksionale asnjëherë para Luftës së Dytë Botërore, ndonëse ato ekzistonin

në organikën e tij tri skuadrilje me 36 helikopterë MI-4. Baza Ajrore e Gjadrit është formuar e fundit në repartet e aviacionit. Ajo u krijua në shkurt të vitit 1974 dhe ishte një bazë tërësisht e tunelizuar, e cila kishte dy skuadrilje MIG-19 dhe një skuadrilje MIG- 21.

Aviacioni Luftarak Shqiptar në atë kohë numëronte mbi 200 avionë e helikopterë, të cilët që të gjithë ishin të prodhimit lindor. Aviacioni Luftarak Shqiptar kishte për detyrë "Mbrojtjen e paprekshmërisë së kufijve shtetërorë të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë".

Që nga krijimi i repartit të parë e deri në vitin 1974, aviacioni ishte një strukturë brenda Mbrojtjes Kundër Ajrore të shtetit. Komandanti i aviacionit është emëruar për herë të parë në vitin 1955, në krye të aviacionit u caktua Edip Ohri, i cili njëkohësisht ishte edhe zëvendëskomandant i MKA-së. Në vitin 1974 aviacioni u sanksionua si komandë më vete dhe si e tillë ka qëndruar deri në vitin 1995.

Në vitin 1995 repartet e aviacionit u bënë pjesë e Forcave të Mbrojtjes Ajrore, një strukturë që përmbledhte MKA-në, aviacionin, Regjimentin Radio/Teknik. Në krye të Forcave të Mbrojtjes Ajrore drejtuan Gjeneral Perlat Sula dhe gjeneral Agim Baruti.

Në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, miratuar me ligjin nr. 8417, datë 21.10.1998, u përcaktua se: "Forcat e Armatosura përbëhen nga Forcat Tokësore, Detare dhe Ajrore". Me urdhër të Komandantit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, datë 08.04.2000, "Për fillimin e ristrukturimit të Forcave të Armatosura të Republikës së Shqipërisë", doli urdhri i ministrit të Mbrojtjes, "Për kalimin në strukturën e re organizative të Forcave Ajrore". Më 18 gusht të vitit 2000, me dekret të Presidentit të Republikës, nr. 2733, datë 11.08.2000, komandant i Forcave Ajrore të Republikës së Shqipërisë u emërua kolonel Astrit Jaupi (gjeneral brigade në vitin 2001).

në tri dekretligjet, që u miratuan dhe u vunë në zbatim edhe në vitet 1931, 1934 dhe 1937 nga mbreti Ahmet Zogu, kryesisht për pamundësinë financiare, për këto arsye, në atë kohë u gjykua që Forcat Ajrore ose "Fuqitë Aerore", siç i quante dekretligji, të lireshin dhe të formoheshin në varësi të "disponibilitetit të buxhetit" me një ligj të veçantë.

Por forma më e organizuar e përgatitjes së efektivave të aviacionit ka filluar pas Luftës së Dytë Botërore, kohë në të cilën Shteti Shqiptar dërgoi në ish- Jugosllavi kontingjentin e parë dhe, pothuajse njëkohësisht, edhe në ish-Bashkimin Sovjetik. Në prill të vitit 1945, pranë Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Kombëtare, u krijua Seksioni i Aeronautikës, me qëllim që të kryhej sigurimi i aerodromeve dhe vënia në funksionim e aeroportit të Tiranës për prirjen e avionëve në këtë aerodrom. Në këtë grup bënë pjesë ish-partizanë, si zëvendëskomandanti i Brigadës së Tretë, Kapiten Ernest Jakova, shefi kësaj dege, si dhe togerët Mahmut Agolli e Hysen Brovina.

Fillimet e tij, Aviacioni Luftarak Shqiptar i ka pas ardhjes së avionëve JAK-9P (Jakovljevi), në muajin mars të vitit 1951, kur në Laprakë u formua reparti i parë. Struktura e këtij reparti ishte e para formë e organizuar e Aviacionit Shqiptar. Gjithçka ishte shqiptare, pilotët, grupi inxhinierio-teknik, mbështetja logjistike, ndërlihdja.

Regjimenti i Helikopterëve u formua në dhjetor 1967. Ai kishte

Aviacioni Shqiptar ka të ardhme të madhe

Sipas mitologjisë, Ikari, njeriu i parë që "sulmoi" qiellin me disa flatra të ngjitura në shpinë, u nis në aventurën më të çmendur për të realizuar të pamundurën, sfidën e njeriut ndaj perëndive, fluturimin, por, në lartësitë e mëdha, dielli e shkriu dyllin, me të cilin Ikari kishte ngjitur krahët. Ndodhi kështu "katastrofa" e parë ajrore, e cila nxori në pah faktin se "teknologjia" do të kishte historikisht rolin e vet në fatin e ëndrrave e projekteve të mëdha të njerëzimit në sulmin ndaj qiellit.

Ikari vdiq, por nuk vdiq ëndrra e njerëzimit për të fluturuar, legjenda mbeti e gjallë mes brezave të shoqërisë njerëzore, sfida ndaj qiellit mbeti e hapur deri në realizimin e saj pas mijëra vjetësh.

Prej rreth 100 vjetësh, që nga shpikja magjike e vëllezërve Rajt në Amerikë, kur u shpikën avionët, makinat fluturuese më të renda se ajri e deri më sot, kur nga Kep Kenedi nisen mjetet më moderne që "sulmojnë" kozmosin, "dylly i krahëve të Ikarit" shpesh ka pësuar "shkrirje", teknologjitë kanë treguar kështu dobësitë e veta. Me gjithë evolucionin e jashtëzakonshëm shkencor, teknologjia e zbatimit të projekteve dhe ëndrrat e mëdha nuk kanë mundur të ecin krah për krah. Hekura, tela, termometra, aparaturoja e matës nga më të ndryshmit, me tekta e shpërfilljen e tyre pa ndjenja, e kanë sfiduar ëndrrën e njerëzimit për fluturim, kanë tentuar

ta shkuraajnë guximin e atyre që sfidojnë epokat dhe periudhat tranzitive, ecjen përpara në këtë fushë.

Mijëra heronj të ëndrrës fluturuese të njerëzimit kanë hedhur gurin e tyre në "kështjellën" e dijeve njerëzore, për t'i dhënë shansin brezave pasardhës të kuptojnë e ndreqin gabimet, për t'u dhënë atyre shansin e ecjes përpara dhe të kuptojnë se ku janë afatet. Aviacioni Luftarak ka lënë kujtimin e dëshmorëve, të cilët janë krenaria dhe nderi i kësaj arme, simboli i mënyrës se si i duhet shërbyer shtetit, me një përkushtim që nuk merr parasysh as sakrificat sublime, gjë që përbën një shembull edhe për brezat e sotëm në devotshmërinë karshi vendit.

Në aviacion kanë rënë në krye të detyrës shumë "Dëshmorë të Atdheut", moshë mesatare e të cilëve është 31 vjeç. Si në çdo luftë, ku marrin pjesë heronj të vërtetë, ata që bien janë dëshmorët, siç janë pa asnjë diskutim edhe dëshmorët e aviacionit. Të shtrirë mbi shtratin e topit, të mbështjellë me flamurin kombëtar, në ritmet e përzishme të marsheve funebre, ata u nisën drejt përjetësisë, për në Varrezat e Dëshmorëve të Kombit, aty ku vargjet e himnit tonë, "po vdes, po vdes, si një dëshmor", marrin një kuptim real e krejt të veçantë. Aktualisht, repartet e Aviacionit janë pjesë shumë e rëndësishme e Forcave Ajrore të Shqipërisë. Misioni i kësaj force, teknika e ardhur dhe ajo që pritet të vijë nga ushtritë mike e aleate si dhe kualifikimi bashkëkohor i personelit të tij bën që planet e zhvillimit të parashikojnë modernizimin e mëtejshëm, në mënyrë të tillë që nivelet operacionale të saj të rriten vazhdimisht.

Në përpjekjet e vazhdueshme që bëhen në Forcat Ajrore të Shqipërisë për kualifikimin e tyre të mëtejshëm, krahas arsimimit dhe kualifikimeve në shkollat aktuale ushtarake të vendit tonë e po kështu edhe të atyre perëndimore, bëhen përpjekje të lavdërueshme për të përvetësuar edhe nga përvoja e trashëguar nga profesionistët dhe historia e repartëve të dikurshme të Aviacionit Luftarak Shqiptar.

Aviacioni është një armë krenare, moderne e bashkëkohore, por e vështirë dhe e rrezikshme. Kjo armë kërkon që njerëzit që punojnë aty jenë të emancipuar e të përgatitur shumë mirë profesionalisht, të kenë pasion e përkushtim të veçantë dhe këta njerëz Shqipëria i ka; aviacioni i duhur njerëz me eksperiencë shumë të vyer të personelit, pilotë, teknikë dhe reparte mbështetëse, dhe Shqipëria i ka; aviacioni është një armë që kushton shtrenjtë, dhe aviacioni ka mbështetjen e Qeverisë Shqiptare, të Ministrisë së Mbrojtjes, të Shtabit të Përgjithshëm të Forcave të Armatosura, por edhe të ushtrive partnere e aleate të NATO-s.

Historia e aviacionit në mbarë botën është një histori e guximtarëve, e pionierëve të ecjes përpara, e ëndrrave të njeriut për sfidat e mëdha të zhvillimeve e transformimeve epokale. Edhe aviacioni tonë nuk i kanë munguar as heronjtë që i përcillin këto ndryshime. Aviacioni i vendit tonë është arma e vështirë dhe e lavdishme, është simboli i gatishmërisë më të lartë për t'i shërbyer vendit, emblema e përkushtimit për detyrën e profesionit.

Aviatorët, ashtu si njerëzit e profesioneve me rrezik të lartë në përgjithësi, janë pionierët e zbulimeve njerëzore e të ndryshimeve teknologjike, janë përfaqësuesit e thjeshtë që realizojnë të pamundurën, atë që mbase duam të bëjmë të gjithë, e që nuk e bëjmë dot për një mijë arsye, janë pjesë e asaj shtrese të shoqërisë që simbolizon kurajën dhe luftën për ëndrra të mëdha.

Brezat paraardhës të Aviacionit Luftarak, me ndjenjën më të lartë të përgjegjësisë në zbatimin e detyrave, me eksperiencën e madhe e të çmuar që kanë lënë pas për brezat e ardhshëm, me krenarinë që i kanë dhënë aviacionit e Forcave të Armatosura, janë pa diskutim një vlerë e madhe kombëtare.

Aviacioni ynë Luftarak ishte një armë, një shërbim, një institucion i organizuar më së miri, teknika që ai pati në përdorim në ato vite ishte nga më prestigjiozet për kohën, e mirë dhe e krahasueshme si e mjaft shteteve rreth e rrotull vendit tonë. Njerëzit që e drejtuan e menaxhuan atë, u treguan të aftë për ta administruar, për ta vënë në përdorim në mënyrë shkencore, megjithëse ishte një teknikë e shkencë bashkëkohore, gjë që edhe sot i bën ata të ndihen krenarë për detyrat e realizuara. Pilotët e teknikët që i shfrytëzuan në vite avionët e helikopterët e Shtetit Shqiptar, me eksperiencën e madhe e të çmuar që kanë lënë pas, mbeten një vlerë kombëtare për ndjenjën e lartë të përgjegjësisë në zbatimin e detyrave të caktuara.

Forcat Ajrore të Aviacionit janë simbol i bashkëpunimit me ushtritë aleate, prej të cilit ka arritur rezultate konkrete transformuese. Ky bashkëpunim, i bazuar në Strategjinë e Sigurimit Kombëtar, i jep përparësi marrëdhënies me partnerët strategjikë, të cilët kanë kryer investime të rëndësishme, kanë trajnuar ushtarakët tanë, kanë kryer investime serioze, apo kanë ndihmuar në realizimin e stërvitjet e përbashkëta, ku ky bashkëpunim ka pasur efekte reale.

Stema e Forcave Ajrore paraqet në mënyrë skematike mburojën mbrojtëse të luftëtarit, në fushën blu brenda së cilës, në një rrip të bardhë janë paraqitur tre avionë luftarakë supersonikë. Fusha blu e stemës sonë simbolizon qiellin, rruga e bardhë ku janë vendosur avionët simbolizon paqen, ndërsa vendosja në këtë fushë e tre avionëve luftarakë supersonikë, zhvillimet në të ardhmen e Forcave Ajrore.

Në historinë e njerëzimit ka ndodhur ajo që, atje ku ka ngulur flamurin ushtria, aty një komb ka pasur syrin e shpirtin, atje një shtet ka pasur kufirin dhe kjo, me sa duket, nga fakti se ushtria dhe ushtarakët janë një pjesë përfaqësuese dhe emblematishe e tyre, ndërsa flamuri simbolika e të gjitha politikave e interesave. Aviacioni është ai që e ngre në qiell flamurin e Shqipërisë.

Oligarkët dhe Lufta

KOLONEL HYSNI GJERGJI

Lufta, përveç të qenit përplasje e armatosur vullnetesh, shtetesh, grupesh, apo vazhdim i politikës me mjete të tjera; ajo është edhe biznesi më fitimprurës, i cila ka vetëm një të keqe: jetën e humbura, ndërsa gjithçka tjetër është para, është përfitim. Këtë shans përpiqen ta kapin një kategori e caktuar biznesmenësh, të cilët janë afër biznesit të luftës dhe afër politikës gjithashtu. Këta biznesmenë janë thirrur për herë të parë oligarkë, nga Aristoteli, gati 2400 vjet më parë: “Kudo që njerëzit sundojnë për shkak të pasurisë së tyre, kjo është një oligarki”.

Oligarkët janë një lloj i përzjetshëm biznesmenësh që tani po përhapen në mbarë botën, në perëndim dhe në lindje. Shumë prej tyre drejtojnë edhe shtete. Sipas Max Weber, kapitalizmi politik karakterizohet nga shfrytëzimi i posteve politike për të grumbulluar pasuri private. Kapitalistët politikë nuk janë unik për vendet post-sovjetike, por ata janë në gjendje të lulëzojnë pikërisht në ato zona ku shteti ka luajtur historikisht rolin dominues në ekonomi dhe ka grumbulluar kapital të pamasë, tashmë të hapur për shfrytëzim privat. Këtë ata e dinë mirë dhe e presin ta kapin si shans, pikësisht ata që financojnë luftën, e blejnë, e shesin e negociojnë, e shkatërrojnë dhe e ndërtojnë përsëri. Qofshin këta shtete, banka apo edhe individë, të gjithë njihen me emrin oligarkë.

Megjithatë, oligarkët dhe fuqia e tyre për fatin e shteteve dhe luftërave janë çuditërisht të nënvlerësuar, thotë David Lingelbach, i cili bashkë me Valentina Rodríguez Guerra ka shkruar një libër të ri, “Sundimi i Oligarkëve”, i cili ripunon përkufizimin e Aristotelit. “Një oligark, është dikush që e siguron dhe riprodhon pasurinë ose pushtetin, më pas e transformon njëherë në tjetër”. Së pari, oligarkët nuk janë thjeshtë manjatë, ata janë biznesmenë të pasur që mund të mos kenë asnjë pushtet politik. Ka dy lloje kryesorë oligarkësh: oligarkët e biznesit dhe oligarkët politikë.

Elon Musk për shembull u shndërrua nga manjat në oligark vetëm kur bleu “Twitter”, “X” në vitin 2022. Kompania e tij, “X”, formon, krijon, shpërndan opinionin mbi ngjarjet sot nga Ukraina deri në Izrael. Aktualisht Musk është një nga pesë ose 10 oligarkët më të rëndësishëm në botën tonë. “Oligarkët e biznesit” si Musk e kthejnë pasurinë në pushtet politik, pasi opinionet që krijohen dhe shpërndahen nga kompania e tij, ndryshojnë pushtetet politike duke mbështetur njëherë palë, apo duke dëmtuar imazhin e palës tjetër. Oligark arrogant u quajt Musk, më 24 prill 2024, nga kryeministri australian Albanëze, pasi ai nuk kishte pranuar kërkesën e qeverisë australiane për të hequr nga “X” pamjet e rënda të goditjes me thikë në një kishë.

Ndërsa “oligarkët politikë” shkojnë në anën tjetër, ata e kthejnë pushtetin politik në para. Në Europën juglindore ata nuk janë pak dhe sanksionimi i SHBA-ve e tregon qartë këtë fenomen në përhapje. Kategoria e oligarkëve mediatakë është shumë e përhapur në epokën tonë, atë digjitale, mund të formojnë, deformojnë, drejtojnë opinionin, grupet e mendimit dhe universitetet (metoda e preferuar e Charles Koch) përmes platformave të tilla si “Facebook”, “X”, “Tik-tok” etj. Musk konkretisht, përmes platformës së tij “X” u bëri thirrje ndjekësve të votojnë republikanët në zgjedhjet afatmesme të vitit të kaluar në SHBA. Nga një oligark mediatak ai kthehet në politik pasi ndikon drejtpërdrejt në një rezultat zgjedhor. Tani ai është një zë i krahut të djathtë, me sa duket do të mbështesë Trump për president në zgjedhjet e 2024. Trump vetë si person, për dekada ishte një trashëgimtar lokal oligark i qytetit të Nju Jorkut, i cili në vitin 2015 bëri kërcimin nga oligark biznesi në oligark politik.

Kur kandidoi për president, ai shpenzoi 66 milionë dollarë nga paratë e tij personale për presidenciale. Kandidatët e tjerë nuk e kanë këtë mundësi, prandaj këtu gara që duhet të bëhet në pozita të barabarta, që e garanton demokracia, prishet.

Një shembull klasik i oligarkut politik, thotë libri, është Vladimir Putin, “ai është një miliardar që ka në pronësi armë bërthamore”. Influencuesit oligarkë si Rupert Murdoch, Charles Koch etj., vendosin axhenda, ndërsa pronarët e platformave “X”, si Musk, Mark Zuckerberg i “Facebook” dhe Larry Page i “Google”, drejtojnë, manipulojnë dhe përzgjedhin rrjedhën e informacionit që influencen trurin tonë. Intensiteti dhe kostoja në rritje e “luftës totale” në shekullin e njëzetë e një dhe zhvillimi i ekonomive të luftës, në të cilat transakcionet monetare janë të përhapura në të gjithë industrinë e luftës, i kanë dhënë fuqisë monetare rëndësi të madhe për fuqinë ushtarake. Lufta proxy në Ukrainë nuk mund të vazhdojë asnjë ditë nëse nuk financohen të dy palët, si nëpërmjet shteteve ashtu dhe individëve.

Me parane si armë në duart e oligarkëve politikë ose individëve, lufta mund të blihet, të krijohet, të ndalohet dhe të shitet, si mall gjeopolitik.

Në Rusinë e viteve 1990, rruga drejt pasurisë së menjëhershme ishte vetëm përmes përdorimit të zyrtarëve të qeverisë, për të patur akses tek privatizimi i pronave publike. Për shkak të kësaj origjine, oligarkët rusë nuk i zotëruan kurrë plotësisht pasuritë e tyre, pasi oligarkët politikë i kërcënonin në çdo kohë. Shtatë oligarkë siguruan në vitin 1990, kontrollin mbi gjysmën e ekonomisë ruse. Pikërisht atëherë fjala “oligark” hyri në përdorimin e zakonshëm të rusishtes. Ata kujdeseshin vetë për paratë, deri në momentin kur padronët e tyre në qeveri i lejonin. Shumë oligarkë post-sovjetikë ndërjuan një jetë midis Moskës dhe perëndimit, duke shfrytëzuar tensionin midis Rusisë dhe kundërshtarëve të saj perëndimorë. Me pak fjalë, autokracitë bëjnë një punë “më të mirë” se demokracitë në frenimin e oligarkëve. Udhtëqësi autokratik shpesh bëhet krye oligarku i vendit. Çdo oligark në shtetet autokratike është gjithmonë në rrezik dhe duke u mbrojtur nga kërcënimet për paratë (ose jetën) e tij.

Ka dallime midis oligarkëve post-sovjetikë dhe pasardhësve të tyre tani gjatë konfliktit në Ukrainë, në veçanti. Për oligarkët e luftës historia shkruhet në “dhomën e pasme” dhe ata janë “miq me interes”, që do të thotë se ata i përdorin dhe më pas i hedhin poshtë partnerët e përkohshëm, siç bëri Putin dhe Roman Abramovich, me shokun e tyre oligark Boris Berezovsky, i cili u gjet i varur në shtëpinë e tij në Ascot, Angli. Mbretërimi i një oligarku ka qenë shpesh i shkurtër, dhe pse ai (sepse pothuajse të gjithë janë burra) përgjithësisht jeton i rrethuar nga truproja. Oligarkët që pasurohen në luftë zakonisht zhvendosen në vende më të sigurta, veçanërisht në Londër dhe Dubai.

Oligarkët perëndimorë jetojnë me një tjetër lloj frike nga ai i autokracive lindore. Ata kanë frikë vetëm nëse Uashingtoni apo Brukseli do t'i thejnë monopolin e tyre në treg. Oligarkët perëndimorë, ndryshe nga ato të autokracive, kërkohen thjesht që qeveritë t'i lënë ata të qetë. Në një demokraci, oligarkët shpesh zgjedhin dhe mbështesin kandidatët politikë përmes donacioneve. Rreth 200 vjet më parë babai themelues amerikan John Adams shkruante: “Frika më e madhe për të ardhmen e SHBA-së nuk është një mbret tiran, por një oligark”. Zgjedhja, për shembull e Berlusconi si kryeministër i Italisë në vitin 1994, tregoi papritur admirim popullor për oligarkët, e cila ishte e pa parashikuar. Seksionet e politikës dhe biznesit në redaksitë e lajmeve filluan të bashkohen me Berlusconi tashmë, si manjat i mediave dhe politikan njëkohësisht. Oligarkët rusë rizgjedhën Boris Yeltsin në vitin 1996 dhe thuajse me të njëjtat mjete Peter Thiel mbështeti Donald Trump në zgjedhjen e tij në 2016.

Lufta në Ukrainë po krijon, zëvendëson dhe përditëson rolin e oligarkëve në këtë luftë të mbuluar mediatisht më shumë se çdo luftë e mëparshme. Dy nga aktorët kryesorë të luftës së Ukrainës, Prigozhin dhe Musk, ishin ose janë oligarkë me besnikëri jo të besueshme, siç

janë zakonisht oligarkët. Prigozhin ishte ai lloj oligarku, komandant i një ushtrie private, i stilit romak. Musk, megjithëse nuk është një komandant lufte në fushëbetë, ai kontrollon në një formë të re kapacitetin ushtarak, që është media, informimi dhe komunikimi në përgjithësi. Satelitët dhe platformat e tij “Starlink”, ofrojnë avantazh dhe bëjnë diferencën e palëve ndërluftuese në fushën e betejës, më shumë se çdo armë tjetër e përdorur deri tani.

Në fillim të konfliktit këto platforma u ofruan nga Musk për popullin ukrainas, për të rikuperuar komunikimin e shkatërruar nga raketat ruse. Më vonë gjatë luftës platformat ofronin internet falas dhe u bënë vdekjeprurëse për ushtrinë ruse, pasi çdo person që kishte një smart-phone mund t'i dërgonte komandës së dronëve ukrainas koordinatat dhe fotot e rusëve në kohë reale. Në 2023, Musk ndërhyri dhe ndikoi në ecurinë e luftës, duke refuzuar ta zgjerojë mbulimin e “Starlink”, me qëllim që të lejonte Ukrainën të bënte një sulm të befasishtë ndaj flotës ruse. Sipas revistës “The New Yorker”, Musk u tha zyrtarëve të Pentagonit se kishte diskutuar për luftën me Putinin. Pavarësisht nëse ata folën apo jo, marrëveshjet private midis oligarkëve tani mund të ndryshojnë luftën dhe për rrjedhim botën.

Lufta po i rrëzon dhe shkatërron shumë oligarkë të mëparshëm, pasi tani miliardarët e rinj rusë grumbullojnë pasurinë e tyre falë lidhjeve personale me Vladimir Putin. Putini nuk i toleron më oligarkët autonomë, të pavarur nga ai, siç u bë e qartë me Prigozhin, i cili pasi marshoi drejt Moskës në qershor 2023, vdiq në një aksident ajror “jo misterioz”. Sipas një hetimi, grupi i minierave Evraz i Roman Abramovich, furnizonte me lëndë të para fabrikat e tankeve dhe kimikate për eksplozivë dhe raketa. Në fillim të luftës, Abramovich e shmangu takimin në të cilin kreu i Kremlinit kishte ftuar të gjithë biznesmenët kryesorë rusë, duke preferuar të paraqitej si një “ndërmjetës” midis Kievit dhe Moskës për të gjetur një “zgjdhje paqësore”. Roman Abramovich, kishte marrëdhënie personale me Putinin për shumë vite, por u helmua i akuzuar si pjesëmarrës në bisedimet e paqes ruso-ukrainase, në mars 2022.

Kur janë pyetur nga mediat: “A keni frikë për jetën tuaj?”, oligarkët rusë kanë thënë “Jo”. Por, me siguri ata kanë shumë frikë, pasi mbrohen, rrethohen nga roje dhe iu fshihen oligarkëve politikë.

Tani oligarkët rusë po zëvendësohen nga një grup i “miliarderëve të emëruar” të Putinit që janë miqtë e tij si: Igor Sechin, Boris Rotenberg dhe Vladimir Potanin. Në kohën kur minigarku rus Oleg Tinkov kritikoi luftën e Rusisë, ishte Vladimir Potanin ai që bleu aksionet në bankën e Tinkov të zhvlerësuar. Potanin bleu gjithashtu Rosbank nga “Société Générale”, pasi banka franceze u largua nga Rusia si rezultat i fillimit të luftës.

Ka ende mjaft pasuri ruse për të rishpërndarë, por jo pushtet politik, pasi më 17 mars 2024, Putin fitoi një tjetër mandat deri në 2030.

Oligarkët ukrainas, nga ana tjetër në këtë periudhë lufte, po gënjehen dhe njëkohësisht shkatërrohen gjatë luftës. Shumë pasuri ukrainase janë të zhdokura në rrenojat e luftës, kur shteti ukrainas u mobilizua për luftë. Në vitin 2021, Kiev miratoi një ligj de-oligarkizimi, duke i detyruar ata të deklarojnë pasuritë e tyre dhe të ndalojnë financimin e partive politike, për t’iu vënë në shërbim të luftës. Igor Kolomoisky, oligarku, kanali televiziv i të cilit shfaqti komedinë televizive anti-oligarkë të Volodymyr Zelenskyy në politikë, i cili më pas financoi fushatën presidenciale të Zelenskit, u arrestua për mashtrim dhe pastrim parash. Zelenskyy është kthyer kundër oligarkut krijues të tij, siç bëri Putin kundër Berezovskit. Zelenskit i duhej ta bënte këtë, pasi Perëndimi do të financojë rindërtimin e Ukrainës dhe do ta pranojë Ukrainën në BE, vetëm nëse beson se oligarkët nuk do t’i vjedhin paratë e dhuruara. Politikëbërësit ukrainas që përballen me oligarkët sigurisht që i dinë rreziqet. Ish-shefja e bankës qendrore Valeria Gontareva, e cila mbikëqyri shtetëzimin e “PrivatBank” të Kolomoisky, pati një “aksident” me një makinë misterioze në Knightsbridge në 2019, që e çoi Valerian në karrocën e invalidit. Javë më vonë, një shpërthim molotov dogji shtëpinë e saj jashtë Kievit.

Libri “Sundimi i Oligarkëve” thotë se “në vitet 1940, oligarku kinëz Soong besohej të ishte personi më i pasur në botë me një vlerë neto prej 600 milionë dollarësh në dollarët e sotëm”. Në Kinë aktualisht numri i oligarkëve kinëzë është rritur frikshëm, të cilët janë plotësisht nën kontrollin qeveritar, duke financuar madje edhe ushtri private.

Pasuria neto e Musk në 2024 është rreth 207 miliardë dollarë. Në vitin 2021, drejtori i Programit Botëror të Ushqimit të OKB-së tha se vetëm 2 për qind e pasurisë së tij do të “shpëtonte 42 milionë njerëz në prag të urisë”. “Nga ferri i të varfërve lind parajsa e të pasurve”, shkruante Viktor Hygo në shekullin XIX. Në një vit si 2024, të mbushur me luftëra dhe zgjedhje politike në gjysmën e globit, oligarkët mundin dhe do të gjejnë gjithmonë strehë dhe përfitime, siç thonë Lingelbach dhe Rodríguez Guerra, oligarkët lulëzojnë dhe ndikojnë në kohë tranzicioni politik, lufte dhe pasigurie si kjo e sotnja. Shumë oligarkë të tjerë ndërsa në përgatisim këtë shkrim, mundet edhe nga Shqipëria, janë sot duke lobuar, duke u afruar me politikën, për ta korruptuar atë, që të gjejnë hapësirë për “paratë e gjakut”, që do t’i jepen Ukrainës për rindërtim. Oligarkët në përgjithësi nuk njohin integritet në marrëdhënie me njëherë apo tjetër palë politike, madje “pagojnë për t’u shitur”. Dhe përsëri në rastin e përfitimeve nga luftërat e fundit, në Ukrainë apo Gaza, Viktor Hygo do të thoshte “Luftën e bëjnë heronjtë, qeverisin maskarenjtë dhe përfitojnë horrat”.

Dëshmorët e atdheut, 'Yje të Pashuar' në qiejt e popujve

*"Lindun në prakun e i bote të ngujueme,
nga epshi i monedhës përherë i pangieme...
rritun në gjiun e i shoqnije të frymëzue
dëshirash të ulta, zemrash të ngieme.
Filiza të njomë qi n'etje t'agimit,
vesën e freskët t'drejtesisë ngushëlluese,
kërkuem për birt e shtypun të mjerimjt,
grushtin e ri, pranga ngashëruese,
pranë grushtit tim ta lidhi n'zinxhirë...
por afshin e zemrës, atë kauzë djaloçare
q'ushqejti idenë që botës lavire
n'turij me i përplasë flliqsinë agallare
nuk mujt m'e shuem n'ankime që vdesin...
pse nalt horizonte ngadhnyes na presin..."*

(Shokut të Prangavet – Poezi e Qemal Stafës, kushtuar Vasil Shantos gjatë gjyqeve kundër komunistëve), 'Heroit të Popullit', Komunistit Vasil Shanto.

Vasil Shanto lindi në Vrakë të Shkodrës, më 17 gusht 1913. Ai ka qenë furrar dhe një ndër komunistët e orëve të para në Grupin e Shkodrës, drejtuar nga Zef Mala. Figura dhe roli i tij historik gjatë LANÇ-it gjendet i brendësuar në filmin artistik "Militanti".

Në vitin 1930, së bashku me familjen e tij zhvendoset në Tiranë. Në verën e vitit 1931, Vasil Shanto bënte pjesë në celulën e parë që ngritën në Tiranë militantët e shquar komunistë Ali Kelmendi dhe Asim Vokshi.

Në vitin 1937, në Shkodër e Tiranë u formuan Komitetet Qarkore të Grupit komunist të Shkodrës. Vasil Shanto u zgjodh sekretar i degës së Tiranës. Në kryesinë e kësaj dege bënte pjesë edhe shoku i tij i ngushtë Qemal Stafa. Të dy së bashku shtonin radhët e celulare komuniste në gjimnaz me shokët Ali Demi, Xhezmi Delli, Themi Vaso etj., duke ngritur nivelin e ndërgjegjes së të rinjve dhe të rejave në Tiranë. Ata u lidhën edhe me vajzat e Institutit Femëror dhe të Shkollës Teknike, me të cilat krijuan celula komuniste. Me punën vetëmohuese të Vasilit gjithashtu u ngrit e filloi të punojë në Shkodër baza e teknikës së GKSH dhe e celulare në Elbasan.

Më 25 dhjetor 1938, xhandarmëria famëkeqe e Zogut e njohur ndryshe si "Gushkuqët" arrestoi shumicën e anëtarëve të GKSH-së, ndër ta edhe Vasil Shanton, por ai u qëndroi trimërisht torturave ç' njerëzore që përdorën hetuesit në burg për të thyer vullnetin dhe karakterin e tij, me synimin që të kallëzonte shokët, por ai nuk i tradhtoi kurrë shokët e idealit. Në shkurt të vitit 1939, u organizua gjyqi ku 56 të pandehur akuzoheshin se donin të rrëzonin sistemin zogist. Në këtë gjyq Vasili mori dënimin më të rëndë me 10 vite burgim më 10 shkurt 1939. Ndër të tjera ai deklaroi se "bindjet komuniste i kishte mbrujtur nga pozita e furrarit, sepse 90% e bukës ishte e infektuar prej tuberkulozit. Kjo sepse shëgertët nuk bënin kurrë pushim, sëmureshin dhe flinin në thasët e miellit".

Pas pushtimit fashist të atdheut tonë, të 7 prillit 1939, Vasil Shanto bashkë me 7-8 shokë, për të mos rënë në duart e armiqve, u arratisën nga burgu dhe shkuan në qytetin e Resnjës në Jugosllavi, ku Vasili takoi patriotin antizogist Myzlim Peza, me të cilin u miqësuan me njëri-tjetrin në luftën e përbashkët kundër pushtuesve dhe tradhtarëve të vendit. Madje miqësia e tyre luftarake u forcua akoma më shumë kur Enver Hoxha e dërgoi Vasil Shanton si komisar politik të çetës partizane të Pezës, me komandant Myslimin.

Pas kthimit nga Jugosllavia, Vasil Shanto zgjodhi rrugën e LANÇ-it, duke u bërë një nga figurat më të shquara të saj. Më 8 nëntor 1941, Vasil Shanto mori pjesë në mbledhjen e grupeve komuniste për themelimin e PKS-së, si përfaqësues i Grupit Komunist të Shkodrës. Vasil Shanto ishte mjeshër i maskimit dhe jetës ilegale për të përballuar ndjekjet dhe spiunimet e agentëve të fashizmit që e ndiqnin këmba-këmbës. Më 28 dhjetor 1941, Vasili organizoi atentatin në mes të Tiranës kundër agentit fashist Beqir Kazazi, vrasja e të cilit solli panik në mesin e fashistëve. Më 17 janar 1942, në Tiranë, Vasil Shanto me 2-3 shokë qëlluan për vdekje agentin e policisë fashiste, Sami Tahirin. Vasili u dërgua nga KQ e PKS-së për forcimin e punës së Partisë në Shkodër, Martanesh, Elbasan etj. Në Konsultën e parë të Aktivit të PKS-së, që u mbledh më 12 prill 1942, mori pjesë edhe Vasil Shanto, i cili u ngarkua me detyra shumë të rëndësishme për forcimin e punës

politiko-edukative dhe organizative të partisë. Gjatë korrikut dhe gushtit 1942, Vasili u mor me ngritjen e një baze për teknikën e partisë, për botimin e gazetës "Zëri i popullit".

Nga data 17-22 mars 1943, në Labinot u mbajt Konferenca e Parë e Vendit e PKS-së. Vasili, për kontributin e dhënë në forcimin e punës së Partisë dhe në luftën e armatosur kundër fashistëve, u zgjodh kandidat i KQ-së të PKS-së. Vasil Shanto u caktua për drejtimin e organizatës bazë të PK-së në Qarkun e Shkodrës për të vënë në jetë vendimet e Konferencës së Parë të Vendit të PKS-së, për ta bërë atë akoma më luftarake.

Më 10 korrik 1943, Vasil Shanto mori pjesë në formimin e Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH-së në Labinot dhe u zgjodh anëtar i tij.

Më 26 korrik 1943, në Shkodër Vasili organizoi aksionin e madh politik, ku afro dhjetëmijë qytetarë, të prirë nga komunistët në ballë, dolën në një demonstratë të madhe në rrugët e qytetit, duke brohoritur "Poshtë fashistët e tradhtarët!" dhe duke kënduar këngë patriotike e revolucionare.

Në fund të nëntorit 1943, Vasil Shanto së bashku me shokun e

tij, komunistin Reshit Rusi, shkuan në Jugosllavi, ku morën pjesë si përfaqësues të PKS-së dhe të Këshillit të Përgjithshëm të Shqipërisë në mbledhjen e dytë të Këshillit ANÇL-së të Jugosllavisë. Pas një jave udhëtimi shumë të vështirë arritën në qytetin e vogël të Andriavicës. Më 29 janar 1944, Vasili, Reshit Rusi dhe të tjerë u nisën për t'u kthyer në Shqipëri, duke udhëtuar me shumë vështirësi maleve, ditë e natë. Kur arritën në Gril të Vrakës, u gjetën të rrethuar nga xhandarmëria fashiste, me gjasë nga tradhtia e njërit prej shoqëruesve. Vasili dhe Reshit Rusi nuk u dorëzuan, por luftuan derisa dhanë jetën për hir të idealit.

Vasil Shantos i është dhënë dekorata më e lartë, Hero i Popullit. Jeta dhe vepra e tij janë përjetësuar me vendosjen e bustit dhe emrit të tij nëpër shkolla dhe rrugë të ndryshme.

Sot shumica dërrmuese e rinisë shqiptare nuk e di se kush kanë qenë njerëzit të cilët me punën, mundin dhe gjakun e tyre bënë të mundur mposhtjen e bishës nazi-fashiste.

Sado baltë të hidhet mbi të Vërtetën Historike, komunistët dhe dëshmorët të cilët u flijuan gjatë LANÇ-it, do mbeten 'Yje të Pashuar' në qiejt e popujve.

Këshilli NATO-Ukrainë: Aleatët bien dakord të rrisin mbështetjen

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg kryesoi një takim virtual të Këshillit NATO-Ukrainë në nivelin e ministrave të mbrojtjes të premtën, për të adresuar nevojën urgjente të Ukrainës për mbrojtje ajrore dhe ndihmë të tjera ushtarake. Presidenti ukrainas Volodymyr Zelensky informoi aleatët për situatën në fushën e betejës dhe nevojat urgjente të Ukrainës.

Pas takimit, Stoltenberg tha se aleatët kishin rënë dakord të ofrojnë mbështetje të mëtejshme ushtarake, duke përfshirë më shumë mbrojtje ajrore: “NATO ka përcaktuar aftësitë ekzistuese në të gjithë Aleancën dhe ka sisteme që mund të vihen në dispozicion të Ukrainës”, - tha ai, duke shtuar se ai pret njoftime të reja mbi aftësitë e mbrojtjes ajrore për Ukrainën së shpejti. Ministrat trajtuan gjithashtu nevojën e Ukrainës për më shumë predha artilerie, aftësi të thella sulmi me precizion dhe dronë.

Z. Stoltenberg përshëndeti mbështetjen e fundit shtesë nga aleatët për Ukrainën, duke përfshirë vendimin e Gjermanisë për të dorëzuar një Patriot shtesë në Ukrainë; 4 miliardë euro shtesë në mbështetje ushtarake nga Holanda; Iniciativa e Çekisë për municione; dhe premtime të reja nga Danimarka dhe Norvegjia. Sekretari i Përgjithshëm përshëndeti gjithashtu planet e Dhomës së Përfaqësuesve të SHBA-së, për të caktuar një votim mbi një paketë kritike ndihme për Ukrainën. “Unë besoj që projektligji të kalojë pa vonesa të mëtejshme”, - tha ai. Ai nënvizoi se të gjithë aleatët duhet “të gërmojnë thellë në inventarët e tyre dhe të përshpejtojnë shpërndarjen e raketave, artilerisë dhe municioneve”. Stoltenberg nënvizoi se “Ukraina po përdor armët që ne ofrojmë për të shkatërruar aftësitë luftarake ruse. Kjo na bën të gjithëve më të sigurt. Pra, mbështetja për Ukrainën nuk është bamirësi. Është një investim në sigurinë tonë”.

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s takohet me kryeministrat polakë dhe britanikë, mirëpret mbështetjen e re për Ukrainën

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg vizitoi Poloninë, për t'u takuar me kryeministrin polak Donald Tusk dhe kryeministrin e Mbretërisë së Bashkuar Rishi Sunak.

Duke vizituar bazën e Brigadës së Blinduar të Varshavës, Sekretari i Përgjithshëm përshëndeti njoftimin e kryeministrit Sunak për një paketë të re të madhe mbështetjeje ushtarake për Ukrainën, e cila përfshin më shumë municion, mbrojtje ajrore dhe aftësi të thella sulmi me saktësi. Stoltenberg tha se NATO tani po trajton se si ta vendosë mbështetjen për Ukrainën në një bazë më të fortë dhe të parashikueshme, duke përfshirë një angazhim financiar shumëvjeçar, duke shtuar se angazhimi i Mbretërisë së Bashkuar na vendos në “drejtimin e duhur”. Sekretari i Përgjithshëm më tej

përshëndeti faktin që Mbretëria e Bashkuar do të shpenzojë 2.5% të PBB-së për mbrojtjen deri në vitin 2030, duke thënë se: “Edhe një herë, Mbretëria e Bashkuar po udhëheq me shembullin. Në bazë, Stoltenberg përshëndeti trupat nga Garda e Dragoit të Mbretëreshës, një regjiment kalorësie i Ushtrisë Britanike me më shumë se 300 vjet histori, i specializuar në zbulim.

Gjatë takimit të tij me kryeministrin Tusk, Sekretari i Përgjithshëm vlerësoi Poloninë për investimet e saj të vazhdueshme në shpenzimet e mbrojtjes – rreth 4% të PBB-së, në krye të tabelës së NATO-s, dhe prokurimin e saj të aftësive kryesore, duke përfshirë avionët F-35. Stoltenberg tha se dhjetë mijë trupa aleate me bazë në Poloni dërgojnë një mesazh të pagabueshëm se NATO do të mbrojë të gjithë aleatët. Sekretari i Përgjithshëm vuri në dukje gjithashtu rolin e Polonisë në ofrimin e mbështetjes për Ukrainën dhe pritjen e një milion refugjatësh.

Ekspertët diskutojnë sfidat e reja ndaj parandalimit bërthamor të NATO-s në Shkup

Përfaqësues nga NATO, qeveritë aleate dhe ekspertë nga academia morën pjesë në hapjen e Simpoziumit vjetor të politikës bërthamore të NATO-s, i zhvilluar në Shkup, Maqedonia e Veriut, për të diskutuar çështjet aktuale të politikës bërthamore. “Këtë vit, ne festojmë 75-vjetorin e Aleancës më të fortë dhe më të suksesshme dhe jemi krenarë që jemi pjesë e kësaj familjeje”, - tha Slavjanka Petrovska, ministre e Mbrojtjes e Republikës së Maqedonisë së Veriut, në fjalën e saj hyrëse. “Në këtë frymë, Maqedonia e Veriut është e kënaqur që mund të presë, për herë të parë, Simpoziumin e Politikës Bërthamore të NATO-s.”

Drejtori i Politikës Bërthamore të NATO-s, Jim Stokes theksoi se përvjetori u ofron aleatëve një rast për të reflektuar mbi rëndësinë e parandalimit bërthamor si themeli i garancisë së sigurisë së ndërsjellë të Aleancës dhe mbrojtjes kolektive. Duke parë drejt Samitit të Uashingtonit dhe më gjerë, ai shtoi se: “NATO dhe aleatët do të vazhdojnë të ndërmarrin të gjitha hapat e nevojshëm për të garantuar besueshmërinë, efektivitetin, sigurinë dhe sigurinë e misionit të parandalimit bërthamor”.

I mbajtur çdo vit, që nga viti 1992, objektivi kryesor i Simpoziumit të Politikës Bërthamore të NATO-s, është të nxisë një njohuri më të thellë dhe më gjithëpërfshirëse të sfidave themelore ndaj parandalimit bërthamor të NATO-s. Këtë vit, ekspertët do të diskutojnë çështje që variojnë nga menaxhimi i përshkallëzimit, komunikimet strategjike dhe sfidat e reja për parandalimin bërthamor.

Sekretari i Përgjithshëm merr pjesë në takimin e G7, thekson mbështetjen e NATO-s për Ukrainën

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, nënvizoi rëndësinë e forcimit të mbështetjes për Ukrainën në takimin e Ministrave të Jashtëm të G7 në Capri, Itali.

“Tani kemi shenja inkurajuese nga Kongresi Amerikan se ata do të votojnë një paketë për Ukrainën në ditët në vijim”, - tha Stoltenberg, duke përshëndetur angazhimin dhe vendosmërinë e aleatëve të NATO-s në mbrojtje të Ukrainës. Në javët e fundit, aleatët kanë rritur mbështetjen, duke përfshirë iniciativën e municionit të udhëhequr nga Çekia; rritja e mbështetjes ushtarake nga Holanda; një paketë e re ndihme nga Danimarka dhe vendimi i Gjermanisë për të dërguar një sistem shtesë Patriot në Ukrainë.

“Nëntëdhjetë e nëntë për qind e mbështetjes ushtarake për Ukrainën vjen nga aleatët e NATO-s dhe është me rëndësi jetike që aleatët e NATO-s të mbështesin dhe të rrisin mbështetjen e tyre”, - tha Sekretari i Përgjithshëm.

Stoltenberg tha se NATO planifikon të punojë drejt një roli më të madh në koordinimin e ndihmës dhe trajnimit të sigurisë për Ukrainën dhe theksoi rëndësinë e ofrimit të mbështetjes financiare të qëndrueshme dhe të parashikueshme.

Mit'hat Frashëri: Kur rritim një çupë rritim shoqërinë, kombin, njerëzinë

Gruaja, në të gjitha dimensionet e saj është parë në kohëra të ndryshme nga njerëz të ndryshëm me të njëjtin këndvështrim: E pakrahueshme me asgjë, burim jete, forca për të ndryshuar botën.

Por, si do ta përcaktonte rolin e gruas diplomati dhe shkrintari shqiptar Mit'hat Frashëri:

Shoqja duhet të jetë e zonja apo e plogësht?

Për të formuar një komb dhe që të mundë ky komb të rrojë dhe të përparojë, për të mundur që të dalë nga balta dhe baltovina në të cilat është kredhur sot, duhet të shtojmë edhe numrin e punëtorëve, dua të them të misevet të shoqërisë dhe fuqinë morale të tyre.

Në Shqipëri, jo vetëm që nuk përpiqemi të heqim fitimin e plotë, maksimumin prej fuqisë dhe zotësisë sonë, po edhe gruan, shoqen tonë, e kemi lënë në radhë të dytë, e konsiderojmë si të pazonjën, të padenjë për të mbushur detyrat e saj si njeri dhe përpiqemi me çdo mënyrë ta mbajmë në një shkallë të poshtme. I mohojmë edhe shpirtin e saj.

Me këtë mënyrë, çfarë shoqe mund të kemi? Të dobët dhe të pazonjën, apo një bashkëpunuese të vërtetë, mbi mendjen dhe aftësinë e së cilës mund të mbështetemi dhe të kemi besim?

Situata e gruas në Shqipëri

Do ta këqyrim nga dy pikëpamje gjendjen e gruas në Shqipëri:

Nga ana e arsimit dhe e shoqërisë së sotme. Nga ana e zakoneve të vjetra të Shqipërisë. Arsimit i gocave.

Si në çdo vend, edhe në Shqipëri, numri i grave dhe i burrave pothuajse është baras; duhet pra, që edhe nxënëset dhe nxënësit të jenë në një shifër.

Të shohim tani si qëndron realiteti? Mbas statistikës të motit 1917, numri i nxënësve të Shqipërisë ishte 25.828, ai i nxënësveve, dua të them i gocave, ishte vetëm 5734.

Mbi 606 shkolla fillore dhe të mesme, që kemi në Shqipëri, vetëm 44 shkolla janë për çupat, dhe këto në qytetet e mëdhenj.

Më mir' e ditur apo injorante?

Kam dëgjuar moti një plak, që thënka: "Më mirë të mos dijë një çupë të shkruajë, se i dërgon letër të dashurit të saj!"

Në qoftë se ky i dashur është i ati, i vëllai, i shoqi, i biri, atëherë, jo vetëm që bën mirë, po edhe e ka detyrë që t'u shkruajë letër. Në qoftë se çupa bën ndonjë mituri, axhemillëk, dhe ky mund të ngjajë në dhjetë mijë një, a duhet që të lëmë gjininë femërore pa mësim dhe dituri?

Në është se duam të rojmë, të rojmë vetë dhe fëmijët e fëmijëve tanë, duhet që të bëhemi njerëz, dhe njeri sot nuk mund të quhet i pazoti për rrojtje, injoranti, aq më tepër akoma analfabeti. Në qytetërin' e shekullit të njëzetë nuk mund të rrojë njeriu pa nxënë, pa edukatë dhe arsim.

Kjo edukatë, ky arsim duhet aq më tepër akoma për shoqen e njeriut, për gruan e nënshtetasit, për mëmën e fëmijërisë dhe zonjën e shtëpisë.

Kështu kemi rrojtur gjer më sot!...

- Po, miku im, kështu ke rrojtur, si individ, si fis, si malësor. Tani po bëjmë një komb, një shtet dhe kemi detyra kundrejt kombit dhe shtetit, nuk jemi më të lirë të rojmë jetën primitive në malet, pa bashkim, pa detyrë përparimi. Tani që jemi bërë një trup, duhet që ky trup të jetë i shëndoshë, të mos lemë ndonjë të sëmurë. Dhe si mund të fitohet shëndeti moral dhe trupor i

njeriut, pa zhdukur injorancën?

Popullsia e Shqipërisë dhe gruaja

Nuk mund ta fshehim që jemi një popull i vogël: statistika me shifrat e saj ka një elokuencë të pamohueshme. Vogëlia sjell me vete dobësinë dhe dobësia mban në gjirin e saj rrezikun e vdekjes. Një komb e ka për detyrë të mendohet për sigurimin dhe rrojtjen e tij, të shtojë fuqinë, të jet' i zoti për të mbetur gjallë.

Këtë nuk e kemi detyrë vetëm si individ, si person, por si një trup i bashkuar, si një komb që jemi: kujdesi bie mbi gjithë ne dhe të tërë së bashku duhet të përpiqemi. Nuk mundim, nuk duhet, pra, të lëmë njeriun të bëjë ç' të dojë, të sillet si i do qejfi. Është i detyruar të veprojë sipas interesit të shoqërisë.

Jemi të shtrënguar ta fitojmë këtë shëndet në dy mënyra:

Të shtohemi në numër, të shumëzohemi dhe të bëhemi më tepër se nga ç' jemi sot. Kjo është ana materiale, forca dhe pushteti, që japin njësitë, duke u bërë dy herë, tri herë më të mëdhenj, do të rrëfhehemi edhe aq herë më të respektuar dhe më të zotë, për të larguar rreziqet, për të mundur vdekjen.

Po ka edhe një fuqi tjetër që bën lumturinë dhe madhërin' e një kombi: cilësia morale, energjia intelektuale, lartësia mendore. Një njeri i mësuar, i mençur, i zoti, ka fuqi të dhjetëfishitë.

Si mundet, kur qenka kështu, që të shpresojmë të mbushim detyrat tona elementare, si individë dhe si komb, kur gjysma e popullsisë sonë, gruaja, mbahet, me dashje dhe me prapamendim, në padije, në foshnjëri, e padenjë të jetë njeri, shoqe, nënshtetase?

Si mund të shëndoshet dhe të zhvillohet populli dhe kombi, kur mëma e njerëzisë nuk është e zonja as ta rritë si duhet birin dhe bijën e saj, as t'i frymëzojë cilësit' e larta?

Në qoftë se prej idealeve të njerëzisë dhe të kombit, kuptojmë atë që kuptojnë njerëzit e thjeshtë, popujt e pazhvilluar: të ngrënë bukë, kollomoq, shëllirë, rrojtjen në baltë, pushkën në krah, frikën dhe gjutin' e armikut, atëherë mund edhe të kënaqemi me jetën e sotme dhe të presim një vdekje e fikje të afërt.

Por, në qoftë se prej fjalëve "rrojtje" kujtojmë një ide më të ndritshme; në është se, tingëllimi qytetërim kërkon të thotë: të rrojmë, të ndjejmë, të gjykojmë më mirë; të çmojmë vlerën e vërtetit, kamjes, nderin e njeriut dhe mëmëdheut; të respektojmë të drejtat e tjetrit dhe të mbushim me bindje të plotë detyrat tona ndaj vetes dhe shoqërisë, atëherë duhet të përpiqemi ta realizojmë këtë dëshirë.

Duhet të lirojmë veten nga skllavëria e padijes. Dhe këtë nuk mund ta bëjmë po që që gjysma e njerëzisë, gruaja, mëma, shoqja, bija jonë, nuk na ndihmon, nuk bëhet bashkëpunëtorja jonë inteligjente.

Mit'hat Frashëri: E dashur këndonjëse. E di që je e mençme dhe patriote. Në qoftë se të qortonj, po të akuzonj pse nuk bën no një shërbim, dhe jo pse ke no një faj. Jam sigur që edhe ti e kupëton mirë se, ky popull i varfrë kurrë s'ka për të përparuar në qoftë se ti nuk mbush plotësisht rolin e mëmësë, të motrësë dhe të shoqesë dhe nuk merrë pjesë aktive në edukatë të fëmijërisë, në shërim të plagëvet që mbulojnë trupin dhe shpirtin e kombit.

Roli yt sot është të vuash dhe të shohsh të tjerët të vuajnë, pa nxjerë zërin. Detyra jote duhet të jetë që të shpëtosh nga kjo pasifëri, të marrësh një detyrë aktive, si me tepër e interesuar që duhet të jesh.

Them, që burri duhet të punojë, të stërvitetë, të marrë edukatë dhe arësim. Po harojmë sa kohë vdierrin kot, sa minuta të vlefshme u venë dëm gravet të Shqipërisë! Them se duhet të punojmë me një kujdes të math për qytetërimin dhe begatinë e këti vëndi, për shëndetësinë dhe mirëshkuarjen fizike të këti populli dhe harojmë që gjysmën e njerëzisë sonë, gjysma që munt t'a quanj me e mira, e ndalojmë prej çdo shërbimi, ose nga egoizma jonë brutale, ose nga injoranca jonë qesharake, ose nga që i pëlqen dhe gruasë vetë që të jetë përtace dhe të mbetet si foshnjë.

A presim ne përparim dhe dritë, kur zonja e shtëpisë dhe squka e fëmijërisë të rrijë në shkallë të unjtë?

A presim ne një zgjim të vërtetë kur çupat tona, zonjat e nesërme të rritenë vetëm si kuklla? A pandehim se një çupë, një grua e ka mbushurë gjithë detyrën e saj kur të dijë të hollinj petë për lakror dhe të bëjë qofte me thërime?

Them se palët e thella të kombit duan nxejër nga errësira, duanë shkullurë nga balta. Po si munt të hyjnë pakërrëzat e sotme, sa

kohë që neve na pëlqen të mbajmë gruanë në tym dhe në pluhur të shekëlvet të vdekurë?

Duamë që të shpëtojmë llauzin dhe vendin tonë prej lëngatavet, të kemi një popull të shëndoshë, një Shtet të fuqishmë dhe harojmë që rolin më të math do ta lozë gruaja, se ajo do të interesohet për të vegjëlit, për rrojtjen e të varfrëve, për shpëtimin e atyre që vuajnë dhe lëngojnë.

Duhet të kupëtojmë bukur e mirë se shpëtimi dhe shëndoshja e kësaj njerëzie, nuk bëhetë gjë e mundurë, por që gruaja dhe çupa e shtëpisë nuk arrinë më një shkallë inteligjence dhe kulture që të bëhenë me të vërtetë zonjë shtëpie dhe mprojtëse të folesë.

Mejtohem qysh të shpëtojë Shqipëria nga varfëria ekonomike që siell injoranca dhe përtimi; po s' duamë të gjykojmë njëherë se shpëtimi nukë munt të vijë veçse nga puna, dhe puna nuk munt të na jetë e dukshme po që gruaja s'morri pjesë në të, duke diturë qeverinë e shtëpisë, duke kupëtuarë rëndësin e ikonomisë shtëpiake, ajo dituri e administratës së vatrësë.

Gruaja në Shqipëri gëzon një respekt dhe një nderim që s' e gjen lehtë në vendet e tjera. Liri e saj është e plotë në viset e vendit tënë ku s'ka hyrë pseudoqytetërimi i Asisë.

Gruaja Shqiptare është inteligjente dhe s'i mungojnë cilësitë qytetare të larta. Është vërtet se të drejtat e saj janë mohuarë. Po edhe do kujtuarë kurdoherë se, të drejtat fitohenë prej atyre që janë denjë t'i marrin, prej atyreve që dinë përdorimin e mënyrësë për t'i fituarë. Dhe më tepër akoma, mbi çdo konditë është ajo e të merituarë.

Duhetë pra që gruaja Shqipëtare të përpiqetë dhe të rrëfeketë e denjë për të drejtatë njerëzore. Lipsetë që të bëjë forcime për t'u lartësuarë intelektualisht dhe shpirtërisht, duke njohurë vendin e vërtetë që i ka hie të okupojë.

Atëhere do të bindetë gruaja shqipëtare se, në ringjallje të këtij vëndi duhet të marrë pjesë, të kolaborojë duke prurë aktivitetin dhe inteligjencën e saj për shërbimin e dheut mëmë duke siguruarë jetën dhe fatin e bardhë të djemvet dhe të burravevet, të kenë sigurarë dhe rrojtjenë fatmire të tyre vetë.

Atëhere, sikundër që çdo shqipëtar sado i pasurë, i diturë dhe i lumturë të jetë e ka për detyrë që të kujdesetë për të mirët, për ata që janë fatzes, dergjen në injorancë dhe vuajnë në moskamje, ashtu edhe çdo grua, sado zonjë e madhe që të jetë sado që t'i qeshnjë fati në bukuri dhe lumturi duhetë që të bëjë pakë therori nga koha dhe dëfrimet e saj, të kujdesetë për grat e varfëra, për ato që lëngojnë dhe pësojnë.

Rolin më të math që pres prej grave tona është përhapja e parimevet të higjienësë dhe të mirërojtëse fizike. Burri s'vete dot në shtëpi kur një e varfërë dergjet e sëmurë, ku një lehonë ka nevojë për ndihmë. Një foshnjë vuan për një filxhan qumësht. Gruaja me dorën dhe zërin e saj të njomë munt të lehtësojë plagët fizike dhe morale të shpjerë gushëllimin, të ngrerë një fëmijë afrë fikjesë, të shpëtojë një tjetër që mënt rrëzoherë.

Ca më pak se nga burratë do të gjendetë një grua që të rrëfeketë indiferente në gjallëninë dhe dobësinë e këtij trupi që i themi Shtet. Ca më mirë nga burratë gratë do të dijnë, se jeta dhe lumtëri e tyre është varurë në jeta dhe lumtëri e Shqipërisë, që pa shëndoshurë të gjithë palët dhe shkallët e kësaj popullisje, vet s'munt të quhetë jashtë rrezikut.

Fundi i epokës së akullnajave? Kjo do të jetë klima e tokës zero

Kanë kaluar gati 200 vjet (1824), që kur fizikani francez Joseph Fourier përshkruan për herë të parë “efektin serrë” natyror të Tokës.

70 vjet më vonë, kimisti suedez Svante Arrhenius arriti në përfundimin se djegia e qymyrit rrit efektin natyror të serrës dhe do të kishte disa gradë Celsius të ngrohjes për një dyfishim të CO₂ - ashtu siç bëjnë modelet moderne të klimës. Shkenca përfundimtare e ndryshimeve klimatike është përpiluar tani nga Paneli Ndërkombëtar për Ndryshimet Klimatike (IPCC), i cili aktualisht publikon Raportin e tij Special mbi ngrohjen globale prej 1.5°C. Studimi shikon në mënyrë specifike ndikimet e këtij niveli të ngrohjes dhe rrugëve të emetimit për ta arritur atë.

Raporti do të tregojë se ka ende kohë për të kaluar nga angazhimet dhe premtimet në veprim dhe se mjetet për të fituar luftën kundër ngrohjes globale janë atje. Ne po e fitojmë betejën teknologjike, me sektorin energjetik dhe automjetet elektrike, të përmirësimeve të mëdha në teknologjinë e pastër të viteve të fundit. Por ne po fitojmë shumë ngadalë - jo për shkak të kostove apo teknologjisë, por për shkak të rezistencës nga industria në pushtet dhe ndikimi i tyre tek vendimmarrësit politikë.

Makinat janë një rast i tillë. Ne ishim të kënaqur me vendimin e Parlamentit Evropian për të rritur ambicien e standardeve të CO₂-shit të mjeteve të transportit. Por të mos gënjejmë veten. Kjo nuk është një fitore e madhe për klimën; 40% reduktim i CO₂-shit të makinave të reja nga viti 2020 e deri në vitin 2030 është shumë më pak se 60% i nevojshme për të mbajtur brenda objektivave tona, e lëre më 1.5 gradë. Propozimi i Parlamentit nuk është një revolucion apo një transformim rrënjësor (siç pretendojnë prodhuesit e makinave) që kërkon vetëm rreth një të tretën e makinave të futen në prizë, në 12 vjet. 50% e bëjnë tashmë në Norvegji. Një studim i “Greenpeace” vlerëson se për të qëndruar brenda 1.5 gradëve, makina e fundit me motor me djegie duhet të shitet në vitin 2028. Ne mund të debatojmë nëse data e fundit për makinat me motor me djegie të brendshme (ICE) është 2028-2030 (Norvegji, Holandë), 2030 (Danimarkë) ose 2040 (Francë, MB), por ajo që nuk është për diskutim është se ne duhet të rrisim numrin e makinave me emetim zero në mënyrë shumë të konsiderueshme deri në vitin 2030.

Por nëse gjërat do të ishin të vështira në Parlamentin Evropian, në Këshill ka një luftë të hapur. Pak kohë më parë, 19 vende të kryesura nga Franca, Britania e Madhe, Suedia dhe Holanda, mbështetën një ulje prej 40%, por ishin jashtëzakonisht më pak se 1% më pak se shumica e kërkuar. Por brohoritjet nga progresistët në Parlamentin Evropian zgjuan qeverinë gjermane, e cila ka kërkuar të zgjedhë shumicën në favor të një uljeje prej 35%. Polonia (me gjithë varësinë e saj nga nafta ruse dhe prodhimi i baterive të reja) ka ndryshuar pozicionin e saj për t’u lidhur me Gjermaninë. Në Spanjë kryeministri po sundon mes ministrive luftarake. Në Itali, partnerët e koalicionit luftojnë për supremaci. Dhe madje edhe në Francë, presidenti Macron fillimisht u lëkund, më pas vendosi të qëndrojë në linjën e rënë dakord nën presion të ashpër për të mos iu dorëzuar Gjermanisë. Ministrat e Mjedisit takohen për të arritur një marrëveshje në Luksemburg - rezultati nuk është aspak i sigurt. Por nëse ata dorëzohen në ambicet një ditë pas raportit të IPCC, do të jetë një pengesë serioze në betejën për të mbajtur brenda nivelin 1.5 gradë.

Qasja jashtëzakonisht konservatore e Komisionit për kalimin të makinat elektrike e bën të mundshme që do të duhet të ketë një veprim shumë më agresiv në nivel kombëtar dhe lokal në vitet e ardhshme. Kjo ka të ngjarë të përfshijë rritje të mprehtë në tarifën e karburantit dhe ndalimin e makinave nga qendrat e qyteteve. Për ironi, kjo është pikërisht ajo që ka ndodhur me cilësinë e ajrit. BE-ja vendosi objektiva për cilësinë e ajrit, nuk arriti t’i bënte të pastra makinat e reja me naftë dhe i detyroi qytetet dhe qeveritë kombëtare të ndërmarrin veprime të njëanshme.

Në filmin klasik të filmit vizatimor “Ice Age”, një ketër është në ndjekje të përhershme të një lajthie të pakapshme, i verbër ndaj fatkeqësisë globale rreth tij. Është një metaforë për garën e prodhuesve të makinave për të shitur ICE-të e tyre dhe për të ofruar fitimet e tremujorit të ardhshëm. Ne kemi nevojë për politikanë me vizion dhe ambicie që shohin pamjen më të madhe dhe drejtojnë kompanitë, sado të fuqishme, në një drejtim më të qëndrueshëm. Ata duhet ta bëjnë këtë për të mirën e qytetarëve dhe për të siguruar që kompanitë të kenë një të ardhme afatgjatë. Një sondazh i T&E tregon se 40% e qytetarëve duan të blejnë një makinë elektrike dhe dy të tretat mendojnë se prodhuesit e makinave nuk po bëjnë mjaftueshëm për t’i furnizuar ato. Kjo është arsyeja pse nevojitet rregullim ambicioz. Komisioni në mënyrë të dukshme dështoi ta bëjë këtë; Parlamenti Evropian bëri një hap në drejtimin e duhur. Së shpejti do të shohim se çfarë do të vendosë Këshilli.

Misteri i niveleve të larta të metanit

Metani është një nga gazrat serrë dhe revolucioni industrial ka bërë që niveli i tij në atmosferën e Tokës të rritet ndjeshëm. Ky trend në rritje u ul në fund të shekullit të 20-të, por jo për shumë kohë. Qysh në vitin 2006, shkencëtarët filluan të vëzhgonin një ringjallje në nivelin e tij.

Djegia e lëndëve djegëse fosile nuk duhet të shkaktojë këtë, por ndikimi njerëzor nuk mund të përjashtohet. Një burim i rëndësishëm i emetimeve të metanit janë ligatinat ekuatoriale. Ngrohja globale ka çuar tashmë në një rritje të lagështisë në

këtë rajon, dhe një mikroklimë e tillë nxit dekompozimin dhe prodhimin e metanit.

Megjithatë, ekziston një shpjegim alternativ. Metani në atmosferën e Tokës nuk shkaktohet vetëm nga njerëzit, por edhe ndodh natyrshëm. Niveli i tij në rritje mund të jetë një simptomë e një ndryshimi të fuqishëm, por natyror, në sistemin klimatik të Tokës. Sipas shkencëtarëve, atmosfera e Tokës po ndjen në këtë mënyrë fundin e Epokës së Akullnajave.

Epoka e Akullnajave përfundon me një nivel të lartë të metanit

Duke dashur të testojnë këtë hipotezë, shkencëtarët nga Universiteti i Londrës ekzaminuan nivelet e metanit nga viti 2006 deri në vitin 2022 dhe i krahasuan ato me modelet e vëzhguara gjatë përfundimeve të mëparshme të periudhave akullnajore. Rezulton se niveli i metanit është i njëjtë. Është sikur Toka po kalonte nga një epokë akullnajash në një periudhë më të ngrohtë, por të shkurtër, ndër-glaciale.

Ky opsion na çliron disi nga dëmi që i bëhet planetit, por nuk do të thotë se duhet të presim një epokë të re të akullnajave gjatë jetës sonë. Faza përfundimtare e parashikuar e metanit mund të vazhdojë në një mënyrë të panjohur. Është gjithashtu e vështirë të parashikohet se sa gjatë Toka do të lëvizë drejt një klime më të ngrohtë.

Çfarë na tregon moti i Epokës së Akullit për ndryshimin e klimës

Nivelet e ulëta të CO₂ nuk ishin e vetmja gjë që e bënin atë të ftohtë në epokën e mamuthëve, 21,000 vjet më parë

Ngrohja më ekstreme globale me të cilën përballet aktualisht njerëzimi mund të mos ndodhë kurrë, sugjerojnë gjetjet e reja të bazuara në Epokën e fundit të Akullit. Dëshmitë e reja nga epoka e mamuthëve leshatorë tregojnë se nuk ishte vetëm niveli i ulët i CO₂, që diktonte motin e ftohtë. Një shtresë masive akulli e Amerikës së Veriut luajti gjithashtu një rol të rëndësishëm, zbuluan studiuesit në Universitetin e Uashingtonit.

Në kohën tonë, studiuesit thonë se gjetjet e tyre reduktojnë skenarin më të keq të ngrohjes globale nga një rritje prej 5°C në 4°C. Megjithatë, shkencëtarët më të mirë të klimës thonë se

4°C e ngrohjes do të sillte ende “vdekje masive dhe zhdukje”. Dhe nëse nivelet e CO₂ dyfishohen, siç mendohet, bota mund të jetë ende drejt një rritjeje jashtëzakonisht të dëmshme prej 2°C deri në 3°C.

Megjithatë, nëse arrijmë të reduktojmë emetimet, rritja e temperaturës në rastin më të keq do të ishte gjithashtu më e ulët, tha autori kryesor i studimit Vince Cooper për “The National”. “Shtresa e akullit kishte një ndikim të madh në ndryshimet e temperaturës së kaluar, por duke qenë se tashmë është zhdukur, nuk mund të shtojë ndryshimet e ardhshme të temperaturës”, - tha ai.

“Në klimën e sotme pa shtresën e akullit të Amerikës së Veriut, skenarët më ekstremë të ngrohjes vetëm nga rritja e CO₂ janë më pak të mundshëm”. Gjetjet bazohen në një model moti për 21 000 vjet më parë, kur nivelet e CO₂ ishin rreth gjysma e asaj që janë sot. Periudha njihet si maksimumi i fundit akullnajor, kur rreth një e katërta e sipërfaqes së tokës ishte e mbuluar nga akullnajat. Provat e jetës njerëzore ekzistojnë, por ka edhe sedimente oqeanike, bërthama akulli dhe polen të ruajtur që lejojnë ekspertët të modelojnë kushtet e motit.

Shtresë akulli vendimtare

Shkencëtarët e Universitetit të Uashingtonit thonë se “hartat e tyre më realiste të temperaturës” tregojnë se ndikimi i shtresës së akullit të Amerikës së Veriut ishte më i madh sesa mendohej më parë.

Në vend që të reflektonte vetëm dritën e diellit përsëri në hapësirë, ai gjithashtu ndryshoi erërat dhe rrymat e oqeanit - duke i bërë detet të ftohtë dhe me re. Nga ana tjetër, retë do të kishin reflektuar edhe më shumë dritë dielli, thonë shkencëtarët. “Me pak fjalë, studimi tregon se CO₂ ka luajtur një rol më të vogël në përcaktimin e temperaturave të Epokës së Akullnajave sesa është vlerësuar më parë”, - thonë ata.

“Ana e kundërt është se parashikimet më të tmerrshme për ngrohjen nga rritja e CO₂ janë më pak të mundshme gjatë dekadave të ardhshme”. Besohet se epoka e fundit e akullnajave përfundoi rreth 10 000 vjet më parë, duke i dëbuar mamuthët në vende si Siberia dhe Alaska, ku më vonë u zhdukën. Shkencëtarët thonë se aktiviteti industrial njerëzor ka sjellë një tjetër ndryshim radikal në klimë, sepse CO₂ bllokoi nxehtësinë në atmosferë.

Pothuajse 200 vende janë zotuar të përpiqen të frenojnë ngrohjen globale në 1.5° mbi nivelet para-industriale, për të shmangur efektet e saj më të këqija.

Në 4°C, paneli më i lartë i klimës i OKB-së vlerëson se “çdo specie e dytë bimore ose shtazore që ne njohim do të kërcënohet”. Në këtë skenar “priten vdekje dhe zhdukje masive që do të ndryshojnë në mënyrë të pakthyeshme zona të rëndësishme globale” si shkëmbinj të koralorë dhe pyjet tropikale.

Kjo nënkupton që emetimet shumë të larta vazhdojnë të ngrohin planetin - edhe nëse nivelet e CO₂ nuk janë faktori i vetëm në lojë. Studimi i ri na lejon të prodhojmë parashikime më të sigurt, sepse me të vërtetë rrezon pjesën e sipërme të ngrohjes së ardhshme dhe thotë se skenari më ekstrem është më pak i mundshëm”, tha autori i vjetër Kyle Armor. “Kjo nuk ndryshon në të vërtetë vlerësimin mesatar, i cili mbetet në përputhje me të gjitha linjat e tjera të provave”.

9 rreziqe masive të inteligjencës artificiale që po ndodhin tashmë

Mungesa e transparencës:

Sistemet e AI-së, veçanërisht modelet e të mësuarit të thellë, mund të jenë komplekse dhe të vështira për t'u interpretuar. Kjo mungesë transparence errëson proceset e vendimmarrjes, duke çuar në mosbesim dhe rezistencë ndaj adoptimit të këtyre teknologjive.

Paragjykimi dhe diskriminimi:

Sistemet e AI-së mund të përjetësojnë paragjykimet shoqërore për shkak të të dhënave të njëanshme të trajnimit ose dizajnit algoritmik. Për të minimizuar diskriminimin, algoritmet e paanshme dhe grupet e ndryshme të të dhënave të trajnimit janë thelbësore. E mbani mend kohën kur AI-ja u shfaq si raciste? Kjo nuk ishte argëtuese.

Shqetësimet për privatësinë e AI-së:

Teknologjitë e AI-së shpesh mbledhin dhe analizojnë sasi të mëdha të të dhënave personale, duke ngritur çështje të privatësisë dhe sigurisë së të dhënave. Avokimi për rregullore të rrepta për mbrojtjen e të dhënave dhe praktika të sigura të trajtimit të të dhënave është thelbësore.

Dilemat etike:

Sigurimi i vlerave etike në sistemet e AI-së, veçanërisht në kontekstet e vendimmarrjes, është sfiduese. Prioriteti i implikimeve etike të teknologjive të AI-së është i nevojshëm për të shmangur ndikimet negative shoqërore.

Rreziqet e sigurisë me AI-në:

Ndërsa teknologjitë e AI-së bëhen më të sofistikuar, rritet edhe potenciali për keqpërdorime dhe sulme kibernetike. Armët autonome të drejtuara nga AI-ja ngrenë shqetësime për shtetet mashtruese ose aktorët jo shtetërorë që përdorin këtë teknologji. Qeveritë dhe organizatat duhet të zhvillojnë praktika të sigura të zhvillimit të AI-së dhe të nxisin bashkëpunimin ndërkombëtar për të mbrojtur kundër kërcënimeve të sigurisë së AI-së.

Përqendrimi i fuqisë:

Zhvillimi i AI-së i dominuar nga disa korporata dhe qeveri të mëdha mund të përkeqësojë pabarazinë dhe të kufizojë diversitetin në aplikacionet e AI-së. Inkurajimi i zhvillimit të decentralizuar dhe bashkëpunues të AI-së mund të shmangë një përqendrim të pushtetit.

Varësia nga AI-ja:

Mbështetja e tepërt në sistemet e AI-së mund të çojë në humbjen e kreativitetit, të menduarit kritik dhe intuitës njerëzore. Arritja e një ekuilibri midis vendimmarrjes së ndihmuar nga AI-ja dhe kontributit njerëzor është jetik.

Zhvendosja e punës:

Automatizimi i drejtuar nga AI-ja ka potencialin të çojë në humbje të vendeve të punës në industri të ndryshme. Punëtorët duhet të përshtaten dhe të fitojnë aftësi të reja për të mbetur të rëndësishëm në ndryshimin e peizazhit.

Pabarazia ekonomike:

Inteligjenca artificiale mund të kontribuojë në pabarazinë ekonomike, duke përfutur në mënyrë disproporcionale individët dhe korporatat e pasura. Politikat që promovojnë barazinë ekonomike, të tilla si programet e rikualifikimit dhe zhvillimi gjithëpërfshirës i AI-së, janë vendimtare në luftimin e kësaj çështjeje.

Traktati i Fshehtë i Londrës, 'loja' në kurriz të shqiptarëve

Biblioteka e Kongresit Amerikan, ka publikuar hartën e Traktatit të fshehtë të Londrës (26 prill 1915), ku është planifikuar zhdukja e shtetit shqiptar nga harta e Europës. Sipas këtij traktati famëkeq të arritur midis Fuqive të Antantës (Francës, Anglisë, Rusisë dhe Italisë), pjesa veriore e Shqipërisë që përfshin Malësinë në veri, në lindje Dibrën, deri në qytetin e Lezhës në perëndim dhe në jug deri në qytetin e Krujës, është skicuar t'ia japin Serbisë dhe Malit të Zi. Për më tepër, Serbisë i lejohet të projektojë dhe ndërtojë linjën hekurudhore Danub-Adriatik! Greqisë është planifikuar t'ia japin pjesën jugore të Shqipërisë, ndërsa Italia të marrë territorin jug-perëndimor, që përfshin Vlorën dhe ishullin e Sazanit. Në fund traktati parashihte themelimin e një Shteti Islamik Shqiptar (në Shqipërinë e mesme), me një territor shumë të vogël që do të mbikëqyrej nga Italia.

Teksti integral i marrëveshjes së fshehtë të Londrës – më 26 prill 1915

“Me urdhër të qeverisë së tij, markezi Imperiali, ambasadori i madhërisë së tij mbretit të Italisë, ka nderin t'njoftojë shumë të nderuarit sër Eduard Grein, sekretar shteti kryesor i madhërisë së tij britanike për punët e jashtme, dhe shkëlqesave të tyre zotri Pol Kambon, ambasador i Republikës Franceze dhe zotri kont Bekendorf, ambasador i madhërisë së tij perandorit të të gjitha Rusive, ta pranojnë këtë:

Memorandum

Neni 1

Një konventë ushtarake do të përfundohet menjëherë midis shtabeve të përgjithshme të Francës, të Britanisë së Madhe, të Italisë dhe të Rusisë. Kjo Konventë do të caktojë minimumin e forcave ushtarake që Rusia duhet t'i përdorë kundër Austro-Hungarisë, me qëllim që të mos lërë këtë Fuqi të përqendrojë të gjitha përpjekjet e saj kundër Italisë, në rast se Rusia do të vendosë të drejtojë përpjekjen e saj kryesore kundër Gjermanisë. Konventa ushtarake do të zgjidhë çështjen e armëpushimeve, që varet kryesisht nga komanda e përgjithshme e ushtrive.

Neni 2

Nga ana e vet, Italia merr përsipër të përdorë të gjitha burimet e veta për të vazhduar luftën së bashku me Francën, me Britaninë e Madhe dhe me Rusinë kundër gjithë armiqve të tyre.

Neni 3

Flotat e Francës dhe të Britanisë së Madhe do t'u japin Italisë ndihmën e tyre aktive dhe të vazhdueshme gjer në shkatërrimin e Flotës Austro-Hungareze ose gjer në përfundimin e luftës. Një konventë detare do të përfundohet menjëherë për këtë qëllim midis Francës, Britanisë së Madhe dhe Italisë.

Neni 4

Në Traktatin e Paqes, Italia do të marrë Trentinin, Tirolin, Çizaplin dhe kufirin e tij gjeografik dhe natyror (kufirin e Brenerit) si dhe Triesten, rrethet e Goricës dhe të Gradiskës, gjithë Istrinë gjer në Kvarner, duke përfshirë edhe Voloskën dhe ishujt Istrinë të Kersos, Lusionos, si dhe ishujt e vegjël Plavnik, Unie, Kanidol, Palacouy, San-Pietro di Nembí, Azinelo, Gruica dhe ishujt e vegjël aty afër.

Shënim me rëndësi

Kufiri i nevojshëm për të siguruar zbatimin e nenit 4 do të caktohet si në vijim:

Nga Piz Umbraili gjer në veri të Stellovës, ai do të ndjekë kreshtën e Alpeve Rretiane gjer në burimet e Adixhes dhe të Esiakut, duke kaluar atëherë në malet e Rreshenit dhe Brenerit dhe në lartësinë e Oexkist dhe Cilerit. Pastaj kufiri do të shkojë drejt jugut, do të kalojë nëpër malin Toblah dhe do të arrijë te kufiri i sotëm i Alpeve Kernike. Ai do të ndjekë këtë kufi gjer në malin Travis, dhe pas malit Travis vijën ujëndarëse të Alpeve Juliane nëpër qafën Predil, malin Mangarat, Trigllav dhe vijën ujëndarëse të qafave Pobergo, Podlaniskam dhe Idria. Duke filluar nga kjo pikë, kufiri do të ndjekë drejtimin juglindje drejt Shenebergut, duke lënë jashtë territorin italian gjithë pellgun e Savës dhe të degëve të saj; nga Shenebergu kufiri do të zbrësë drejt bregdetit në mënyrë që të përfshijë Kastuan, Matulien dhe Volosken në territorin italian.

Neni 5

Italia do të marrë gjithsej provincën e Dalmacisë brenda kufijve të saj të sotëm administrativë, duke përfshirë në veri Lisarikën dhe Tribaninë dhe në jug gjer në një vijë që nisët nga kepi Planka në bregdet dhe që ndjek drejt lindjes majat e lartësive që formojnë vijën ujëndarëse në mënyrë që të lihen brenda territorit italian të gjitha luginat dhe lumenjtë që zbrasin drejt Shibenikut si fjala vjen Qikallën, Kërkun, Butisnicën dhe degët e tyre. Ajo do të t'i marrë të gjithë ishujt që ndodhen në veri dhe në perëndim të Dalmacisë nga Premuda, Selve, Olbo,

Maun, Pag dhe Vis në veri gjer në Mlet në jug, duke përfshirë aty Sant Andrian, Bishevën, Visin, Hvarin, Torkolën, Korçullën, Kasiollënn dhe Lastoven, si dhe shkëmbinjtë dhe ishujt përreth me Pelagruzhën me përjashtim vetëm të ishujve Cirona e Madhe dhe e vogël, Bua, Solta dhe Braç.

Do të jenë të neutralizuar:

1. I gjithë bregdeti nga kepi Planka në veri gjer në rrëzën jugore të Gadishullit Peleshac në jug, në mënyrë që të përfshihet ky gadishull i tërë.

2. Pjesa e bregdetit që fillon në veri në një pikë të ndodhur 10 kilometra në jug të kepit Cavtatit dhe që zbrët në jug gjer te lumi Vjosa, në mënyrë që të përfshijë gjirin dhe portet e Kotorit, Tivarit, Ulqinit, Shëngjinit, Durrësit pa u prekur të drejtat e Malit të Zi që rrjedhin nga deklaratat e këmbëzara midis Fuqive në prill dhe në maj 1909; prandaj këto të drejta kanë të bëjnë vetëm me territorin e sotëm malazez dhe nuk mund të shtrihen në territoret dhe në portet që mund t'i jepen Malit të Zi. Si rrjedhim asnjëra pjesë e bregdetit që i përket sot Malit të Zi nuk mund të neutralizohet. Do të mbeten në fuqi kufizimet që kanë të bëjnë me portin e Tivarit, të cilat vetë Mali i Zi i ka pranuar më 1909.

3. Më në fund ishujt që nuk i jepen Italisë.

Shënim

Katër Fuqitë e përmendura ua ndajnë territoret e numëruara Kroacisë, Serbisë dhe Malit të Zi. Në Adriatikun e sipërm gjithë bregdeti prej Volloskës në kufi me Istrinë deri te bregdeti verior i Dalmacisë, që përfshin bregdetin e sotëm hungarez dhe gjithë bregdetin e Kroacisë me portin e Riekës dhe skelet e vogla si Novi dhe Karlobag gjithashtu ujdhesat Krk, Prviç, Grgur, Goli dhe Rab. Ndërsa në Adriatikun jugor në regjionet për të cilat aspiron Serbia dhe Mali i Zi, tërë bregdeti nga kepi Planka gjer në lumin Drin me portet e rëndësishme: Split, Dubrovnik, Kotor, Tivar, Ulqin, Shëngjin, me ujdhesat Drevniku i Madh, Drevniku i Vogël, Qeovë, Shollta, Braç, Jakllina, Kollocep. Porti i Durrësit do t'i mbetet shtetit të pavarur MUSLIMAN (!) të Shqipërisë.

Neni 6

Italia do ta ketë sovranitetin e plotë mbi Vlorën, mbi ishullin e Sazanit dhe një territor mjaft të gjerë për të siguruar mbrojtjen e këtyre pikave – nga Vjosa në veri deri në lindje ku piqet në kufirin verior të rrethit të Himarës në jug.

Neni 7

Në qoftë se Italia merr Trientin dhe Istrinë në përputhje me përmbajtjen e nenit 4, Dalmacinë dhe ishujt e Adriatikut brenda kufijve të shënuar në nenin 5 dhe gjirin e Vlorës (nenin 6), dhe në qoftë se pjesa qendrore e Shqipërisë REZERVUOHET për të formuar një SHTET të vogël autonom të neutralizuar, ajo nuk do të ketë kundërshtim që pjesët veriore dhe jugore të Shqipërisë të ndahen, po që se këtë e dëshirojnë Franca, Britania e Madhe dhe Rusia, midis Malit të Zi, Serbisë dhe Greqisë. Bregdeti, duke filluar nga kufiri jugor i zotërimit italian të Vlorës (neni 6) gjer në kepin Stillo, do të neutralizohet. Italia do të ngarkohet që ta përfaqësojë shtetin e Shqipërisë në marrëdhëniet e saj me botën e Jashtme. Italia pranon, nga ana tjetër, ta lërë, në çdo rast, në lindje të Shqipërisë një territor të mjaftueshëm për të siguruar qenien e një kufiri të përbashkët midis Greqisë dhe Serbisë në perëndim të Liqenit të Ohrit, duke mos i prishë interesat e të dy

palëve aspiruese në tërë liqenin.

Neni 8

Italia do të marrë sovranitetin e plotë mbi ishujt e Dodekanezit, të cilët ajo i okupon tani e tutje (sot për sot).

Neni 9

Përgjithësisht, Franca, Britania e Madhe dhe Rusia pranojnë se Italia është e interesuar për ruajtjen e ekuilibrit në Mesdhe dhe se, në rast copëtimi të plotë ose të pjesshëm të Turqisë Aziatike, ajo duhet të marrë një pjesë të përshtatshme në zonën e Mesdheut ngjitur me krahinën e Adalias, ku Italia ka fituar tanimë të drejta dhe interesa që përbëjnë thelbin e konventës italo-britanike. (Është fjala për marrëveshjen për ndërtime e një hekurudhe në vijën Izmir-Ajdin në Anadoll, e lidhur në mes Italisë dhe Britanisë më 19 V 1914, – firma private, vërejtje nga profesor Arben Puto, Tiranë 1987. f. 639). Zona që do t'i jepej eventualisht Italisë do të kufizohet, kur të vijë koha, duke pasur parasysh interesat reale të Francës dhe të Britanisë së Madhe. Interesat e Italisë do të merren parasysh edhe në rastin kur tërësia territoriale e Perandorisë Osmane do të ruhej dhe kur do t'u bëheshin ndryshime zonave të interesave të Fuqive të Mëdha. Në qoftë se Franca, Britania e Madhe dhe Rusia do të zënë territore nga viset e Turqisë Aziatike (Anadoll) gjatë luftës, zona mesdhetare ngjitur me krahinën e Adalias brenda caqeve të shënuara këtu sipër, do t'i lihen në sundim Italisë, e cila do të ketë të drejtë për t'i pushtuar përgjithmonë.

Neni 10

Italia do të marrë në Libi të drejtat dhe privilegjet që i përkasin tani sulltanit (Turqisë), sipas traktatit të Llozanës (1913, po edhe më 1923, vërejtje – HB).

Neni 11

Italia do të marrë pjesën që do t'u përgjigjet përpjekjeve dhe sakrificave të saj në dëmshpërblimet eventuale të luftës, kundër Boshtit: Vjenë-Berlin.

Neni 12

Italia deklaron se bashkohet me deklaratën e bërë nga Franca, Britania e Madhe dhe Rusia, me qëllim që ARABIA dhe vendet e shenjta myslimane në Arabi të lihen nën autoritetin e një pushteti mysliman të pavarur, për aq kohë sa të ketë nevojë për ndryshime në favor të nënshkruesve të këtij Pakti katërpalësh.

Neni 13

Në rast se Franca dhe Britania e Madhe do t'i zgjerojnë pushtetet e tyre koloniale në Afrikë në dëm të Gjermanisë, këto Fuqi pranojnë në parim se Italia ka mundësi të kërkojë kompensime si e drejtë e saj, sidomos në zgjidhjen në favor të çështjeve që kanë të bëjnë me KUFIJTË e KOLONIVE italiane siç është – Eritrea, Somalia, Libia dhe kolonive fqinje të Francës dhe Britanisë së Madhe. (Lexoni lexues të nderuar se sa me lehtësi këto Fuqi e kanë nxirë jetën e popujve në robëri për interesa të tyre kriminale shfrytëzuese dhe skllavëruese. Kjo frymë dominon në çdo nen të kësaj Marrëveshjeje – HB).

Neni 14

Britania e Madhe merr përsipër të lehtësojë marrjen e menjëhershme në kushte të drejta, të një huaje prej të paktën 50 milion sterlinash, që do të emetohej në tregun e Londrës.

Neni 15

Franca, Britania e Madhe dhe Rusia do të përkrahin kundërshtimin që do të paraqesë Italia kundër çdo propozimi që do të synojë të pranohet një përfaqësues i Selisë së Shenjtë në të gjitha bisedimet për paqe, dhe për zgjidhjen e çështjeve që do të ngrihen nga kjo luftë kundër Bllokut Berlin-Vjenë.

Neni 16

Kjo marrëveshje do të mbahet në msheftësi. Vetëm aderimi i Italisë në deklaratën e datës 5 shtator 1914, do të bëhet menjëherë i ditur botërisht pas shpalljes së luftës nga ana e Italisë, ose e shpallin Berlini dhe Vjena kundër saj. Pasi morën shënim për memorandumun e sipërm, përfaqësuesit e Francës, Britanisë së Madhe, Rusisë, të autorizuarit rregullisht për këtë qëllim, përfunduan me përfaqësuesin e Italisë, gjithashtu i autorizuar nga qeveria e tij, këtë Marrëveshje:

Franca, Britania e Madhe dhe Rusia japin pëlqimin e tyre të plotë për memorandumun e paraqitur nga qeveria italiane.

Në lidhje me nenet: 1, 2, 3 të memorandumit, që parashikojnë bashkëpunim ushtarak tokësor dhe detar të të katër Fuqive, Italia deklaron se do të hyjë në LUFTË sa më parë dhe brenda një muaji të shumtën nga dita e nënshkrimit të këtyre dokumenteve që na obligojnë të gjithëve të luftojmë nën një front kundër një fronti armik, Berlin-Vjenë.

I bërë në Londër, më 26 prill 1915

Nënshkruajnë: Benckendorf (në emër të Rusisë); Pol Kambon (në emër të Francës); Eduard Grei (në emër të Britanisë së Madhe) dhe Imperiali (në emër të Italisë).

Pas këtij traktati, në të njëjtën ditë të përfaqësuarit në Konferencën sekrete të Londrës, më 26 prill 1915, e lëshojnë një Deklaratë ku thuhet se pasi që Italia t'i shpallë luftë bllokut kundërshtar (Berlinit dhe Vjenës), palët do të lëshojnë një informatë dhe do ta bëjnë të njohur marrëveshjen, por kuptohet jo përmbajtjen e saj të fshehtë. Gjithashtu të katër Fuqitë, më 26 prill 1915, obligohen me një deklaratë se nuk do të bëjnë marrëveshje paqësore në shkallë të veçantë për luftën që po zhvillohej në të gjitha frontet, e paparë në histori.

Qyteti i lashtë i Finiqit përbën një vlerë të madhe historike dhe arkeologjike, pjesë e pandarë e trashëgimisë shqiptare kulturore.

Qyteti antik i Foinikës mori statusin Park Arkeologjik Kombëtar në vitin 2005. Foinikia ka një histori të lashtë. Ai ka qenë kryeqendra e kaonëve, ndërsa në shekullin III u bë kryeqyteti i gjithë shtetit të Epirit. Sipas Polibit, ka qenë qyteti më i fortifikuar i Epirit. Ngrihej në një kodër në formën e një anijeje të përmbysur.

Fshati i sotëm ndodhet në rrëzë të kësaj kodre. Ka tri seksione muresh të ruajtura në kodër, muret e akropolit, muret e periudhës së zgjerimit të akropolit dhe muret e qytetit të fortifikuar. Këto mure, që dallohen për vëllimin e tyre të madh, datohen me përafërsi midis shek. IV dhe II p.k. Në brendësi të mureve ndodhen rrënojat e mureve greke dhe romake. Në fshat ka mbetje të mureve greke, por ato romake janë më të shumta në numër.

Tek akropoli është zbuluar një thesar i vogël, që në periudhën bizantine u shndërrua në 'baptister'. Po ashtu është zbuluar një teatër me kapacitet të madh. Janë gjendur edhe tri cisterna që i përkasin periudhës midis shek. V dhe shek. III para Krishtit dhe disa rrënoja ndërtesash. Prej vitit 2000 një mision arkeologjik i Universitetit të Bolonjës (Itali), kryen rregullisht gërmime arkeologjike.

Finiqu është një fshat në Bashkinë Finiq në rrethin e Delvinës të Shqipërisë e që gjendet në grykën e Bogasit. Njësitë administrative përbërëse janë Finiq, Aliko, Mesopotam, Dhiver dhe Livadhja. Bashkia e re e Finiqit kufizohet në veri me bashkinë Delvinë, në jug me bashkinë Konispol, në lindje me bashkinë Dropull dhe në perëndim me bashkinë Sarandë.

Sipas Censurit të vitit 2011, Finiqu numëron një popullsi prej 11 862 banorësh. Ndërkohë që sipas Regjistrat Civil kjo bashki numëron 39,055 banorë në një sipërfaqe prej 441.20 km². Në bazë të të dhënave të censurit, densiteti i popullsisë është 26.7 banorë për km² ndërsa në bazë të regjistrat civil densiteti është 88.51 banorë/km².

Parku Arkeologjik i Finiqit ndodhet në një kodër 283 m të lartë mbi nivelin e detit, 9 km në lindje të qytetit të Sarandës. Mund të vini në park me çdo mjet transporti, duke ndjekur rrugën nacionale Sarandë-Gjirokastrë dhe duke u kthyer në fshatin e Finiqit. Në qendër të fshatit, do të gjeni një rrugë të asfaltuar, e cila do t'ju çojë në kodrën ku ndodhet parku.

Krahas monumenteve në brendësi të mureve fortifikuese, kodra e Finiqit ofron për vizitorët një eksperiencë të jashtëzakonshme, falë pozicionit gjeografik nga ku mund të kundrohet ultësira e Bisticës, liqeni i Butrintit dhe gjithë pellgu i Delvinës.

Sot ky park është një destinacion i mirëfilltë turistik, ku vizitorë të shumtë njihen aty me historinë dhe antikitetin.

FINIQUI, qyteti antik, pjesë e trashëgimisë kulturore

